

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KULTURVETENSKAPER

Från rätt till röst

En diskursanalys av samtalet kring barnkonventionen i
Sverige och Sydafrika

Författare: Amanda Lind
Göteborgs universitet
Kandidatprogram i kulturvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp VT 2014
Handledare: Sandra Hillén
Examinator: Lars Lilliestam

ABSTRACT

In this thesis the positioning of children and adults in the context of children's rights in South Africa and Sweden are examined. With theoretical terms as children in vulnerability and adults in charge the analysis examines how South Africa and Sweden has been using the UN children's convention to empower children and for what consequences in the positioning of children that has shown. And that adults are positioned as a powerful group with a responsibility of protecting children. However the roles of children and adults are questioned and currently changing.

PROGRAM: Kandidatprogram i Kulturvetenskaper

INSTITUTION: Institutionen för Kulturvetenskaper

ADRESS: GU Box 200, 405 30 Göteborg

TELEFON: 031-7860000 (vx)

HANDLEDARE: Sandra Hillén

EXAMINATOR: Lars Lilliestam

TITEL: Från röst till rätt – En diskursanalys av samtalet kring barnkonventionen i Sverige och Sydafrika

FÖRFATTARE: Amanda Lind

Keywords: Children's rights, barnkultur, barns rättigheter, diskursanalys, barndom och vuxenhet

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 1
1.1 Bakgrund och problemformulering.....	s. 2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	s. 3
1.3 Etiska överväganden.....	s. 3
1.4 Forskarreflexivitet.....	s. 3
1.5 Uppsatsens disposition.....	s. 4
2. Teorier, metoder, material, avgränsningar och tidigare forskning	s. 5
2.1 Teoretiska perspektiv.....	s. 5
2.2 Metod.....	s. 9
2.3 Material.....	s.11
2.3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter.....	s.12
2.4 Avgränsningar.....	s.13
2.5 Tidigare forskning.....	s.13
3. Analys	s.15
3.1 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.....	s.15
3.2 Barns behov måste avgöra.....	s.19
3.3 Gör barnkonventionen till lag.....	s.23
3.4 Child rights in focus.....	s.26
3.5 Why has government chosen to fail your children?.....	s.32
4. Avslutande diskussion och sammanfattning	s.36
4.1 Likheter och skillnader i arbetet för barns rättigheter i Sydafrika och Sverige.....	s.36
4.2 Slutsats och sammanfattning.....	s.37
Litteraturlista	s.39
Bilaga	s.41

1. Inledning

Våren 2013 under mitt inriktningsår på kandidatprogrammet i Kulturvetenskaper, skrev jag min uppsats i ämnet Barn- och ungdomskultur. I min uppsats fokuserade jag på att undersöka hur organisationen BRIS positionerar barn i utsatthet i sin årsrapport från 2013. Ämnesvalet öppnade mina ögon för hur ett offentligt samtal kring barn och barns rättigheter förs i Sverige. När jag till hösten 2013 skulle välja en relevant praktikplats för min utbildning hade jag bestämt mig för att jag ville jobba med barn och ungdomar. Jag ville genom min praktik se hur ett samtal kring barns och ungdomars rättigheter förs någon annanstans i världen och bestämde mig således för att åka till Kapstaden i Sydafrika och göra min praktik på förskolor i två av stadens många kåkstäder.

Under min åtta veckor långa praktikperiod jobbade jag med barn i kåkstäderna Du noon och Skandaalkamp, ett arbete som många gånger var tufft men också mycket givande. Att se fattigdom och utsatthet med egna ögon på det sätt som jag fick göra är något som är svårt att distansera sig från. Min tid i Sydafrika fick mig därför att fundera kring hur olika samhällen ser på barns rättigheter och talar om barn i det offentliga rummet, samt hur länderna ser på barns kompetens. Eftersom både Sverige och Sydafrika är länder som ratificerat FN:s barnkonvention och därför är länder som borde ha en utarbetad plan kring att stärka barns röst och rättigheter undrar jag hur det är möjligt att så många barn fortfarande lever under förhållanden likt de jag själv sett med egna ögon i Sydafrika. Jag har också funderat mycket på hur barn i Sverige görs delaktiga och ses som kompetenta. Självklart är det svårt att jämföra barns position i de båda länderna då faktorer som befolkningsmängd, politik och socialt skyddsnet skiljer sig avsevärt. Jag anser ändå att det kan finnas en poäng i att undersöka likheter och skillnader mellan ländernas positionering av barn, eftersom den gemensamma nämnaren är att länderna ratificerat barnkonventionen och således skrivit under på att sträva efter att ha lika rättigheter för barn.

Vad jag särskilt intresserar mig för i det här ämnet är hur det offentliga samtalet om barn ser i ut, framförallt hur samtalet om barns behov av skydd förs. Jag är nyfiken på att undersöka vad det gör med gruppen barn att å ena sidan tala om de som en grupp i behov av skydd, å andra sidan tala om de som kompetenta aktörer i sina egna liv.

1.1 Bakgrund och problemformulering

“1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.” (FN:s konvention om barnets rättigheter Artikel 12)

Ovan har jag citerat en artikel ur FN:s konvention för barnets rättigheter,¹ artikeln är en av barnkonventionens fyra grundprinciper och beskriver barns rätt till en egen åsikt. Det innebär att de av FN:s konventionsstater som ratificerat barnkonventionen ska se till att barn ges utrymme och frihet att uttrycka sig i situationer som berör barnet. Barnkonventionen består av 54 artiklar som är framtagna för att säkerställa barns rättigheter i de stater som ratificerat konventionen, målet är att alla barn i hela världen ska ha samma rättigheter. Barnkonventionens fyra grundprinciper är artiklarna 2, 3, 6 och 12. Artikel 2, *Skydd mot diskriminering*, beskriver konventionsstaternas ansvar över att skydda barn från diskriminering, samt att konventionsstaterna åtar sig att säkerställa barnets skydd genom att vidta lämpliga åtgärder. Artikel 3, *Principen om barnets bästa*, handlar om att barnets bästa ska sättas i främsta rummet och att konventionsstaterna för att kunna säkerställa detta ska vidta lämpliga åtgärder inom lagstiftning och administration. Artikel 6, *Rätt till liv och överlevnad*, tar upp varje barns inneboende rätt till liv och att konventionsstaterna ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Tanken med barnkonventionens fyra grundprinciper är att de ska utgöra ett ramverk och riktlinjer för hur resten av barnkonventionens artiklar bör tolkas. Artiklarna har en tydlig koppling till varandra och det är därför viktigt att barnkonventionen ses som en helhet snarare än att varje artikel tolkas för sig. Barnkonventionen antogs av FN 1989 och sedan dess har 193 av FN:s medlemsnationer ratificerat den. De länder som inte gjort det är USA, Somalia och det nya landet Sydsudan.

Jag ska i den här uppsatsen försöka reda ut hur två av konventionsstaterna, Sverige och Sydafrika, arbetar för att vidta lämpliga åtgärder i frågan om att säkerställa barns skydd i samhället. Jag har

---

¹ Kommer hädanefter skrivas ut som barnkonventionen, se bilaga.

också för avsikt att undersöka hur arbetet med konventionen i de båda konventionsstaterna positionerar barn genom att titta på aktuella artiklar i debatten kring barns rättigheter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka hur offentliga debatter i konventionsstaterna Sverige och Sydafrikas positionerar barn och på vilket sätt talet om barn och barndom tar form. Jag vill undersöka rådande normer kring begreppen barn, barndom, vuxna och vuxenhet. Den bakgrund och det syfte jag presenterat hittills leder till mer konkreta frågeställningar enligt följande:

- Vilka föreställningar kring grupperna barn, respektive vuxna, går att se i texter kring barns rättigheter i respektive länder?
- Vilka aktuella samhällsdebatter förs kring barns rättigheter och hur positionerar dessa debatter barn och vuxna i respektive land?
- Vilka strategier finns utarbetade i respektive länder för att barnkonventionen ska inkluderas i lagstiftningen och på så sätt effektivt påverka barns rättigheter?

1.3 Etiska överväganden

Inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning finns ett antal forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet tagit fram för forskare inom dessa fält.² Principerna bygger på fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Det är av stor vikt att jag avväger om min undersökning kan skada någon och vilka konsekvenser min studie har för samhället. Då jag endast kommer undersöka material som ses som offentligt finns det inga informanter som jag behöver skydda genom anonymitet eller fråga om samtycke. Det är dock viktigt att de texter jag analyserar citeras korrekt eftersom det är personer som står som avsändare för texterna. Det är också viktigt att jag förhåller mig korrekt till andra forskare inom fältet, inte plagierar tidigare forskare eller beskriver någon annans forskning felaktigt. Det är också av vikt att jag överväger vilken samhällsnytta min studie kan göra, om den är relevant för allmänheten och att den görs tillgänglig.

1.4 Forskarreflexivitet

Det jag funderat mycket över genom mitt arbete med den här undersökningen är min egen position i förhållande till mitt val av ämne och material. Barns rättigheter är ett område som forskare ofta tar ställning inom och jag som forskare kan inte ställa mig helt utanför det ämne jag undersöker. Jag

---

² Vetenskapsrådet - <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

påverkar och påverkas av mitt arbete hela tiden, och jag har tänkt på vilka konsekvenser det har för studiens resultat. Eftersom jag har ett brinnande intresse för barns rättigheter och många gånger tycker att barns röst sällan hörs i samhället har jag varit rädd för att detta ska färga min analys, men då jag också varit medveten om det har jag försökt att på ett objektiva sätt undersöka mitt material. Dock vet jag att mitt intresse för barns rättigheter också är vad som lett mig till mitt val av ämne och jag kan därför inte bortse från det faktum att jag gör min undersökning med en förhoppning om att förändra synen på barn och barns rättigheter.

Det skulle också kunna ses som problematiskt att det empiriska material jag ska analysera endast är material producerat av vuxna. Men då vuxna ofta fungerar som dörrvakter för barns delaktighet i det offentliga, samt för demokrati i stort ser jag det som relevant att undersöka vuxnas syn på barn och barndom.

1.5 Uppsatsens disposition

Den här uppsatsen är disponerad som så att jag i kapitel 2 kommer gå igenom ett antal centrala och relevanta begrepp för min studie, här kommer jag även presentera den metodologi som jag valt för min analys. Avslutningsvis i kapitel 2 presenterar jag även mitt material, avgränsningar samt tidigare forskning. I kapitel 3 går jag in på uppsatsens huvudtext, analysen, som jag delat upp efter de texter som ligger till grund för mitt empiriska material. Det fjärde och sista kapitlet innehåller en avslutande diskussion samt en sammanfattning av mitt arbete. Avslutningsvis finns källförteckning och bilaga.

2. Teorier, metoder, material, avgränsningar och tidigare forskning

2.1 Teoretiska perspektiv

Jag kommer i det här kapitlet att beskriva ett antal centrala begrepp som jag finner användbara för min undersökning. Främst kommer jag beskriva olika diskursiva positioner av barn och vuxna som jag finner betydelsefulla för mitt syfte och det material jag valt att undersöka. Eftersom jag har som ambition att problematisera och diskutera begreppen barndom och vuxenhet som sociala konstruktioner är jag särskilt intresserad av att förhålla mig till olika begrepp som berör barns position men även vuxnas position i olika sammanhang. Några av begreppen som jag kommer förhålla mig till är *aktör*, *offer* och *Den Andre*.

Inom flera olika forskningsområden, däribland barndomsforskning, talas det om olika dikotomier. Det innebär grovt formulerat att olika sociala positioner ställs i relation till varandra, exempel på sådana dikotomier är svarta - vita, barn- vuxna, män - kvinnor etc. Positioner som är varandras motsatser bildar på så sätt en dikotomi, men positionerna är också beroende av varandra. Till exempel definieras barn av att inte vara vuxna och tvärtom. I *Constructing and reconstructing childhood* skriver sociologen Jens Qvortrup om hur barn marginaliseras i förhållande till vuxna inom statistik och sociala undersökningar.³ Han menar att det är problematiskt att barn ofta inom olika undersökningar placeras i kategorin familj och en konsekvens av det blir då att barns egen röst inte hörs och syns i olika undersökningar. Eftersom vuxna har ett underliggande behov av beskydda barn menar Qvortrup att det leder till att barn marginaliseras. Då en beroenderelation mellan barn och vuxna finns innebär det att barn representeras i en underordnad ställning till vuxna, framförallt ekonomiskt. Eftersom det dikotomiska sättet att dela in världen ligger till grund för det offentliga samtalet är det särskilt intressant för mig att se på vilket sätt det syns i mitt material.

Då mitt syfte är att undersöka hur barn positioneras behöver jag förhålla mig till ett antal användbara teorier om barns positioner. Framförallt kommer jag att utgå från synen på barn i behov av skydd och barn som kompetenta aktörer. Barn i behov av skydd går att dela upp i ett antal olika offerpositioner, vilket även gäller det kompetenta barnet. Det finns en komplex sammansättning av barndomssyner och positioner att placera barn i inom barndomsforskningen.

Eftersom jag befinner mig i en diskussion om barns rättigheter och barns röst känns det viktigt att först reda ut rådande syn på barn och barndom, men även att diskutera synen på vuxna. Jag kommer

---

³ Jens Qvortrup, *A Voice for Children in Statistical and Social Accounting: (Constructing and Reconstructing Childhood* James, Allison & Prout, Alan London 1997)

således förhålla mig till tankar om vuxna som ansvariga sammankopplat med barn i behov av skydd. En generell bild är att barn är oskyldiga och därmed behöver skyddas från den tuffa vuxenvärlden full av beslut och valmöjligheter.⁴ Valmöjligheter som vuxna ofta ser som betungande för barn och därför inte vill lägga ett så stort ansvar på barn. Den synen på barn resulterar dock ofta i att barnet heller inte tilldelas någon makt trots att dokument som barnkonventionen talar för barns delaktighet.

Jag är särskilt intresserad av sociologerna Elisabeth Näsman och Maria Eriksson teorier om barn i offerpositioner, då de talar om barnet i behov av skydd.⁵ Bland annat kan barnet ses som ett offer i en rad olika positioner: *beskyddat offer*, *osynligt offer*, *oskyddat offer* och *offer med delaktighet*.⁶ De olika offerpositionerna beskriver barnets beroenderelation till vuxna, och syftar till att barnets åsikt sällan tillmäts betydelse. Detta finner jag intressant för min undersökning eftersom barnkonventionens artikel 12 preciserar barns rätt till en åsikt och att den ska tillmätas betydelse. För att kunna urskilja hur barnet ses om offer även i offentliga debatter blir dessa teorier särskilt användbara för mig.

För att sedan gå vidare till barns kompetens vill jag även diskutera hur barnets kompetens kan delas in ett antal olika grupper. Bland annat talar barndomsforskaren Barbro Johansson om barn som *medborgare* och *omsorgsgivare*.⁷ När ett barn ses som medborgare innebär det att man uppfattar en förmåga hos barnet att bedöma en situation och fatta relevanta beslut i situationen, det innebär också att barnet kan bidra med lösningar på aktuella samhällsproblem. Alltså tilldelas barnet ett viktigt aktörsskap och ses som en tillgång för samhället. Den synen på barn kan likställas med rådande syn på vuxna som kompetenta och med tillräckligt mycket erfarenhet för att fatta beslut och bedöma situationer på ett lämpligt sätt. Barnet som omsorgsgivare innebär att barnet ses som en individ med omtanke för sin omgivning, som kan stötta och lyssna på sina medmänniskor.⁸ Med den synen i ryggsäcken gör det min analys bredare då jag kan undersöka hur barn positioneras på fler sätt och således visa på en komplex bild av barn i frågan om barns rättigheter.

---

⁴ Qvortrup, 1997 s. 102f

⁵ Eriksson, m.fl. *Barns röster om våld – Att tolka och förstå* (2008) Eriksson, Maria & Näsman, Elisabet Kapitel 5 *Att bemöta utsatta barn – som offer och aktörer*

⁶ Eriksson & Näsman, 2008 s.92ff

⁷ Barbro Johansson *Barns rättigheter och synen på barn och barndom* Locus 2009

⁸ Johansson, 2009 s. 33

Jag kommer också att utgå från Johanssons tankar om vuxnas positioner,⁹ då jag intresserar mig för det dikotomiska förhållandet mellan barn och vuxna känns det också viktigt att ta vuxnas position i beaktande. Johansson beskriver fyra olika positioner som hon kunnat placera vuxna i sina studier; *The adult-in-charge* (Ansvarig vuxen, anm. min översättning), *Included in commonality* (Inkluderad vuxen, anm. min översättning), *The incompetent child* (Vuxen som det inkompetenta barnet, anm. min översättning) och *Adult-as-other* (Vuxen som Den Andre, anm. min översättning).¹⁰ Johansson beskriver *den Ansvariga vuxna* med egenskaper av överordnad och ansvarstagande. Exempelvis är denna position vanlig inom skolan, då läraren är den vuxna som har kontroll över klassrumssituationer och som bestämmer vad som ska läras ut och barnet är i position av den underordnade som ska läras. Även andra vuxna inom skolan ses som auktoritära och ansvariga eftersom de avgör vad som är tillåtet och inte inom skolans område. *Vuxen som inkluderad* är en position som Johansson själv har erfarenhet av i sina studier och beskriver det som en position där den vuxen inkluderas i barnets situation, där den vuxne ses som jämlik med barnet. Positionen *Vuxen som det inkompetenta barnet* innebär ett ogiltigförklarande av den vuxna, ett exempel på detta är när den vuxne inte besitter den kunskap barnet besitter och således hamnar i en underordnad position. Denna position finner jag särskilt intressant eftersom det är möjligt att placera vuxna som inte tillämpar barnkonventionen i den. Då delar av material består av strategier och lagförslag som innebär att vuxna måste ändra sin syn på barn, leder det mig osökt till bild av de vuxna i behov av tillrättavisning (och således inte kompetenta i förhållande till barnkonventionen). Då det även är en del av mitt syfte att diskutera vuxnas relation till barnkonventionen känns det som ett viktigt verktyg att använda mig av.

Den fjärde och sista positionen Johansson beskriver är *Vuxen som Den Andre*, en position som i princip är oundviklig för vuxna. Positionen innebär en tydlig maktrelation mellan barn och vuxna där den vuxne har all makt och barnen är maktlösa, det innebär att makten inte förhandlingsbar. Då detta syftar till att vuxna är en marginaliserad grupp kommer jag inte använda mig av denna position, då jag utgår från barn som en marginaliserad grupp stämmer min bild av barnet som den Andre bättre överens med feministisk syn på *den Andre*.

Den Andre är ett begrepp som myntades av filosofen och feministen Simone de Beauvoir.¹¹ Begreppet beskriver det relationella förhållandet mellan män och kvinnor, att män och kvinnor står i en dikotomi till varandra. de Beauvoir menar att grupperna "män" och "kvinnor" är socialt

⁹ Barbro Johansson *Doing adulthood in childhood research*: Childhood 19 2011/2012

¹⁰ Johansson 2012 s. 105ff

¹¹ Simone de Beauvoir *Det andra könet* (1949/2002) s. 26ff

konstruerade grupper som är beroende av varandra, kortfattat kan hennes teori beskrivas som en förklaring för hur en grupp ser på en annan grupp i samhället. Alltså, att kvinnan definieras av mannens blick och föreställningar om henne och att den här teorin också är applicerbar på andra socialt konstruerade grupper. Hon har också myntat det kända citatet "Man föds inte till kvinna, man blir det", som använts flitigt inom feministisk teori och som beskriver hur positionen kvinna är en konstruktion skapad i förhållande till den sociala konstruktionen av män. Det är ett begrepp som används inom genusvetenskapen men som även även inom andra forskningstraditioner. Begreppet är betydelsefullt för min undersökning då dikotomin barn/vuxen är central men min ambition är att i min analys visa på ett bredare spektrum av positioner än just "Jag är inte vuxen, alltså är jag barn", men det blir därför också betydelsefullt för mig att förhålla mig till det tankesätt som de Beauvoir presenterar.

Jag är även intresserad av att titta på barnet i en större samhällskontext, eftersom jag undersöker två länder och intresserar mig för barns demokratiska rätt blir det således naturligt att förhålla mig till en syn om barnet som demokratiskt medborgare.

"Children should not and cannot be seen as unproblematically represented by the significant adults in their life, usually their parents. This said, often it is adults who claim citizenship rights for children and do so on their behalf. So when is it legitimate for others to speak for the child and which others?" (Roche 1999:483)

Sociologen Jeremy Roche problematiserar att barn ofta representeras av vuxna, ofta föräldrarna. Han menar att det är svårt att avgöra när det är legitimt för vuxna att föra barns talan och när det inte är det.¹² Eftersom jag kommer undersöka vilka konsekvenser som blir av att vuxna innehar tolkningsföreträde och således tilldelas större makt än barn i debatten kring barns rättigheter känns det också relevant att jag förhåller mig till Roches tankar om barns rätt till delaktighet.

Roche talar om sociala strukturer och dialoger som ett sätt att förstå ett samhälle och människor rättigheter i en demokrati. En genomgående tanke hos Roche är att förändra samtalet om rättigheter och delaktighet i samhället för att på sätt förändra bilden av medborgarskap och vem som får en röst i vilken kontext. Roche hänvisar också till feminism och feminismens avtäckande av mannen i maktposition när han talar om gruppen barn och jämför sättet att se på barn med sättet att se på

---

¹² Jeremy Roche *Children: Rights, Participation and Citizenship* (Childhood 1999:6)

kvinnor i historien. Han visar upp att barn exkluderas i samhället på ett sätt som liknar det sätt kvinnor tidigare i historien exkluderats på.¹³ Jag finner detta användbart då dessa olika perspektiv ger mig en möjlighet att titta på barns och vuxnas maktpositioner i mitt material. Perspektiven ger mig verktyg att både zooma in och ut från mitt material för att både kunna se barnets och den vuxnes positioner i en större kontext.

2.2 Metod

Inledningsvis i boken *Diskursanalys som teori och metod* beskriver Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips diskurs som ett sätt att förstå världen. Kortfattat beskrivs sedan diskursanalysen som ett paket av kulturteoretiska verktyg som är mycket användbara vid undersökningar av sociala mönster, som också är användbara för att förstå människors identitetsskapande processer. Man kan säga att det diskursanalytiska paketet ger forskaren en möjlighet att på ett mångperspektivistiskt sätt förstå och undersöka sitt ämne.¹⁴ Filosofen Michel Foucault myntade idén om diskurser och har sedan dess använts flitigt inom den kulturvetenskapliga forskningstraditionen.

“Olika positioner ger sina förslag och försöker också i viss mån erövra begreppen “diskurs” och “diskursanalys” med just sina definitioner. Men för ögonblicket kan vi säga att en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).” (Winther Jørgensen, Phillips 1999:7)

Diskursanalys innebär att forskaren tittar på materialet i dess kontext, alltså genom att förhålla sig till strukturer, ramverk och sociala koder inom en särskild kontext för att förstå materialet som ska undersökas.

“Sanningen är en diskursiv konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad som är falskt. Foucaults syfte är således att klarlägga strukturen i de olika kunskapsregimerna, det vill säga dels reglerna för vad som över huvud taget kan sägas och vad som är helt tänkbart, och dels reglerna för vad som betraktas som sant och falskt.” (Winther Jørgensen & Phillips 1999:19)

---

¹³ Roche 1999 s.480ff

¹⁴ Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips *Diskursanalys som teori och metod* (Roskilde universitet 1999)

Foucault menar att samhället är strukturerat genom diskurser där olika regler och sociala koder förekommer och skapar en hierarkisk ordning, exempelvis att olika fenomen tolkas på specifika sätt inom en specifik diskurs men att det också kan innebära något annat i en annan diskurs. Analysmodellen menar snarare att det existerar ett antal olika sanningar som slåss om vilken som är den mest sanna och därmed ställs i en hegemonisk ordning.¹⁵

Vad som också är vanligt inom diskursanalys är att titta på materialet utifrån ett mikro- och makroperspektiv, med andra att zooma in och zooma ut från materialet för att förstå det i olika kontexter. Att titta på ett material nära kan leda till ett resultat och att sedan zooma ut och placera in det i en större kontext kan ändra resultatet av undersökningen och således ge en bredare, samt djupare analys.

Diskursanalys är en komplex metod med flera olika riktningar och utvecklingar för att passa ett stort antal fält inom kulturforskning, bland annat diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi.¹⁶ En övergripande idé inom diskursanalysmodellen är att alla sociala fenomen kan beskrivas som konstruktioner och därmed aldrig kan ses som färdiga eller totala. Det innebär i sin tur att en betydelse inte kan slutfixeras och att det finns en ständig social strid om vad som är samhälle och identitet.

En viktig aspekt inom diskursanalysen som kommer att betyda mycket för min undersökning, är frågan om vem som får tala och vem som har tolkningsföreträde i en specifik diskurs. I en diskurs råder en talordning som möjliggör att en mer initierad person får företräde att tala i ett sammanhang, vilket till exempel går att tillämpa när vuxna har tolkningsföreträde framför barn. Eftersom det är mitt syfte att undersöka hur barn positioneras, alltså tilldelas makt eller rätt att tala i kontexten som rör barns rättigheter, är denna aspekt av diskursanalysen viktig för min undersökning.

I boken *Barndramatik och barndomsdiskurser*,¹⁷ beskriver barnkulturforskaren Karin Helander, diskurser såhär:

“Diskurser finns på olika nivåer i samhället, materialiseras i organisationer och förkroppsligas i relationer mellan människor och i

¹⁵ Winther Jörgenssen & Phillips s. 23

¹⁶ Winther Jörgenssen & Phillips s. 12f

¹⁷ Karin Helander *Barndramatik och barndomsdiskurser* (Lund 2003) 20140220

varje individ. De som definieras som barn i ett visst samhälle upplever sig själva och upplevs av omgivningen genom de diskurser om barn och barndom som är aktuella” (Helander 2003:8)

Helanders sätt att applicera diskursanalys på barndomsforskning visar ytterligare på hur jag tänkt mig att använda mig av metoden. Att dekonstruera begreppen barn och barndom och på så sätt undersöka barndom som konstruktion ger min undersökning den bredd som behövs för att öka förståelsen av maktrelationen mellan barn och vuxna i samhället.¹⁸

2.3 Material

Mitt empiriska material består av sex olika texter med olika perspektiv kring barns rättigheter. Först kommer jag att gå igenom regeringskansliets strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige,¹⁹ en strategi som antagits efter kritik från FN:s barnrättskommitté då man sett att svensk lagstiftning inte inkorporerat barnkonventionen enligt de mål man satt upp vid ratificeringen av barnkonventionen. Jag har även tittat på en ledare publicerad i Göteborgsposten,²⁰ samt artikel publicerad av UNICEF Sverige i samband med projektet “Gör barnkonventionen till svensk lag”.²¹ Texterna diskuterar barns rättigheter i Sverige och återkopplar till barnkonventionen för att tydliggöra att barns position i Sverige behöver stärkas. Jag har valt dessa artiklar eftersom de diskuterar maktrelationer mellan vuxna och barn och således kan ge mig ett bra underlag för det syfte jag har med min uppsats.

För att få in ett Sydafrikanskt perspektiv av synen på barns rättigheter har jag även valt att titta på ett nyhetsbrev från Children's institute vid University of Cape Town. I nyhetsbrevet *Child Rights in Focus*,²² diskuterar forskare vid institutionen ett lagändringsförslag som lagts fram till den Sydafrikanska regeringen för att stärka barns rättigheter i landet. För att även få med en del av den offentliga debatten i Sydafrika finns också debattartikeln *Why has government chosen to fail your children?*, samt nyhetsartikeln *SA to assess progress towards promoting children's rights* med i mitt material.²³

---

¹⁸ Helander 2003 s. 5ff

¹⁹ Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige (Se hyperlänk i litteraturlista)

²⁰ "Barns behov måste avgöra" - Ledare GP (Se hyperlänk i litteraturlista)

²¹ "Gör barnkonventionen till lag" - Artikel, UNICEF Sverige (Se hyperlänk i litteraturlista)

²² Child Rights in Focus No 7, March 2008

²³ "SA to assess progress towards promoting children's rights" - Nyhetsartikel SANews (Se hyperlänk i litteraturlista)

Jag har valt att analysera olika typer av artiklar för att få ett antal olika perspektiv på hur samhället ser på barns behov av skydd och maktposition och jag tror att blandningen av vetenskapliga artiklar och debattartiklar ger mig olika vinklar av hur en generell syn på begreppen barn och barndom kan se ut idag. Eftersom det är artiklar som delvis behandlar hur Sydafrikansk och Svensk lagstiftning är utformad för att stärka barns rättigheter, artiklar som diskuterar båda ländernas brister i arbetet för barns rättigheter men också vilka framsteg som gjorts, samt artiklar som diskuterar hur och varför barns maktposition i samhället behöver stärkas finner jag de relevanta för min undersöknings syfte. Vidare kommer jag att utförligt beskriva och analysera de artiklar som utgör mitt empiriska material i kapitel 3.

2.3.1 FN:s konvention för barnets rättigheter

FN:s konvention för barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den också kallas, är det dokument som jag kommer att utgå från genom hela uppsatsen. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20e november 1989 och kort därefter började FN:s medlemsnationer ratificera den. Att en medlemsstat ratificerat barnkonventionen innebär att medlemsstaten ska arbeta för att följa barnkonventionens riktlinjer och arbeta för att ändra landets lagstiftning så att landets lagar inte strider mot barnkonventionen. Att barnkonventionen inte är ett juridiskt dokument (alltså inte antaget som lag, min anm.) innebär att det heller inte finns något klagosystem eller straffsystem kring konventionens artiklar. Det finns bestämmelser kring rapportering av arbetet med barnkonventionen men dessvärre kan ett land inte ställas inför rätta om konventionen inte efterföljs helt och hållet. Eftersom min undersökning fokuserar på att diskutera barns rättigheter och behov av skydd, som är en del av grundprinciperna i barnkonventionen är det ett dokument som jag kommer förhålla mig till genom hela min undersökning. Det känns också viktigt att beskriva barnkonventionen då de flesta av artiklarna i min analys också förhåller sig till barnkonventionen och diskuterar barnkonventionens principer och hur de respekteras och efterföljs i respektive länder. Precis som jag beskrev i min inledning består barnkonventionen av fyra grundprinciper som utgör ett ramverk för övriga artiklar bör tolkas, barnkonventionens övriga 50 artiklar tar upp ett antal olika områden som är viktiga för barns rättigheter i världen. Ett par exempel på rättigheter som är en del av barnkonventionen är; vad som definierar ett barn, skydd mot diskriminering, övergrepp och våld, yttrande- tanke-, åsikts- och religionsfrihet, rätt till liv, överlevnad och att behålla sin identitet, rätt till hälsa- och sjukvård, rätt till utbildning och skydd mot väpnade konflikter m.fl.²⁴

---

²⁴ Se bilaga

2.4 Avgränsningar

Arbetet kring barns rättigheter är ett stort område att undersöka, med många olika riktningar att välja. Jag har därför valt att avgränsa min studie till att undersöka just konventionsstaterna Sverige och Sydafrika, Sverige har jag valt eftersom det är landet där jag själv är född och uppvuxen i, samt det land jag för tillfället är bosatt i och därför lättare har tillgång till det material jag ämnar att undersöka i min studie. Att jag också valt att studera Sydafrika och inte något annat av FN:s medlemsländer som ratificerat barnkonventionen beror som jag tidigare nämnt på att jag gjort min praktik i Sydafrika och således har en personlig koppling till landet och tack vare mina kontakter där också har lite lättare tillgång till det material jag vill undersöka. Jag har medvetet valt att inte jämföra fler länder eftersom jag snarare är intresserad av att gå in på djupet i de länder jag valt och därför hellre fokuserar på ett mindre material som jag kan analysera noggrant.

Att jag valt att analysera en text som talar om ett lagförslag (Children's rights in focus, nyhetsbrev) och inte själva lagförslaget beror på att jag tycker att samtalet om lagförslaget är det mest relevanta och intressanta i min undersökning. Jag har tittat på originaltexten för att få en bättre uppfattning av vad den innebär och kommer kortfattat presentera den i min analys.

För att skapa en bättre bild av fältet jag ger mig in på i den här undersökningen har jag tittat på ett antal olika hemsidor, som UNICEF, Children's institute at Cape Town University och Children's rights centre,²⁵ men inte valt att använda dessa som material för min analys. Anledningen till att jag valt bort hemsidorna är för att jag helt enkelt finner specifika artiklar och texter mer intressanta för min undersökning och för att min analys ska bli så pass djup som jag önskar. Att analysera ett antal hemsidor i undersökningen hade gett en bredare analys med ett större upptag men det hade också inneburit att analysens djup blivit lidande.

2.5 Tidigare forskning

Även om barn- och ungdomsforskningsfältet är ett relativt ungt forskningsfält så finns det en hel del forskning inom området. Det nuvarande fältet har dessutom hunnit med en del förändringar, från att ha dominerats av psykologiska teorier där barn sågs som objekt för utveckling och ofullständiga, till att färgas av sociologiska och antropologiska synsätt där barn och barndom började ses som socialt konstruerade begrepp. Etnologen Sandra Hillén beskriver i inledningen av sin avhandling *Barn som medforskare - en metod med potential för delaktighet* dessa två tendenser av

---

²⁵ UNICEF, Children's institute at Cape Town University och Children's rights centre (Se hyperlänkar i litteraturlista)

barndomsforskningsfältet.²⁶ Hillén beskriver hur de två tendenserna gett upphov till två barndomssyner som grovt formulerat sammanfattar barndomsforskningsfältet. Det ena synsättet är barn som ömtåliga och sårbara och därmed i behov av skydd. Det andra synsättet är barn som kompetenta aktörer, kvalificerade att fatta beslut i sina egna liv. Hillén skriver också att dessa tendenser får representera ytterligheter inom fältet och därför inte kan ses som de enda inom fältet, utan snarare som tendenser som fungerar som inspiration till nya infallsvinklar inom forskningen.²⁷

Exempel på forskning som utgår från en barnsyn där barn utforskas som kompetenta aktörer är genusvetaren Jeanette Sundhalls avhandling *Kan barn tala? En genusvetenskaplig undersökning av ålder i familjerättsliga utredningstexter*.²⁸ Sociologen Elisabet Näsman undersöker också barnet som kompetent aktör bland annat i boken *Barns makt*. Sundhall har en genusvetenskaplig utgångspunkt i sin avhandling, vilket är något som är förhållandevis nytt inom barndomsforskning. Kortfattat beskrivet använder sig Sundhall av feministiska teorier för att beskriva åldersmaktordning, samt synen på barn i utsatthet. Hon liknar konstruktionen av kvinnan vid en konstruktion av barnet, om än något mer komplex eftersom barn står i en beroenderelation till vuxna (ekonomiskt beroende osv.).²⁹ Näsman diskuterar barns rättigheter utifrån vilket handlingsutrymme de ges samhället,³⁰ hon exemplifierar rättigheter som i praktiken snarare är de vuxnas än barnens och vilka konsekvenser det har för barns delaktighet.³¹

I den tidigare forskningen kring barns rättigheter förkommer en tydlig diskussion om barnets delaktighet i beslutsfattande processer samt barnets makt över sitt eget liv. Forskningen som jag tittat på undersöker hur normer kring gruppen barn ser ut och på vilket sätt normerna påverkar den allmänna synen på barn och barns rättigheter. Undersökningarna leder ofta till komplexa diskussioner där forskarna å ena sidan talar om barns behov av skydd, samtidigt som det kompetenta barnet också ska få plats. Jag har som ambition att med min undersökning också ge mig in i denna diskussion där jag försöker reda ut hur det går att förstå barn som både kompetenta och i behov av skydd.

---

²⁶ Sandra Hillén *Barn som medforskare - en metod med potential för delaktighet* (Göteborg 2013)

²⁷ Hillén s.19ff

²⁸ Jeanette Sundhall *Kan barn tala? En genusvetenskaplig undersökning av ålder i familjerättsliga utredningstexter* (Göteborg 2012)

²⁹ Sundhall 2012 s.43ff

³⁰ Elisabet Näsman Kapitel 4 *Barn, barndom och barns rätt: Lena Olsen Barns makt* (Uppsala 2004)

³¹ Näsman 2004 s.53f

3. Analys

Det material jag tidigare presenterat kortfattat kommer i det här kapitlet att presenteras och analyseras. Inledningsvis vill jag dock presentera på vilket sätt materialet är relevant för min analys och på så sätt ge en ökad förståelse för kontexten mitt material kan placeras in i.

I Sverige har det i olika medier presenterats fall om utvisning av asylsökande barn, barn som i många fall skulle gå ett osäkert öde till mötes i det egna hemlandet.³² Besluten som fattats av svenska myndigheter och den offentliga debatten som startats i sociala medier har således lett till att en diskussion om barnets rättigheter i Sverige behöver utvecklas. Den debatt som uppdragats har således lett till att även Sveriges regering aktivt arbetat för att förändra och stärka barnets röst i Sverige.

Den 5 december 2013 är ett viktigt datum i Sydafrikas historia, det är dagen då den före detta presidenten Nelson Mandela avled. Han är en man som suttit fängslad för att ha kämpat för svartas rättigheter i Sydafrika under apartheid och tilldelades 1993 Nobels fredspris. Då han under många år jobbat för mänskliga rättigheter och för att stärka människors rätt till utbildning i landet blev efter hans död frågor om barns rätt till utbildning särskilt uppmärksammade i media. Mitt val av material diskuterar inte Mandelas död eller debatterna runt omkring det men jag tror att skribenterna påverkats av det arbete Mandela gjort för Sydafrika. Jag tror också att de delar av mitt material som publicerats ett par år före Mandelas död även i stor grad påverkats av hans arbete då han drivit frågor som bland annat berört barns rätt till utbildning och behov av skydd.³³

3.1 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige

Materialet jag ska undersöka i min analys är en broschyr som innehåller den proposition som tagits fram för att stärka barnets rättigheter i Sverige. I propositionen *Strategi för att stärka barnets rättigheter* föreslog regeringen denna strategi som den 1a december 2010 godkändes av riksdagen.³⁴

Inledningsvis presenteras den tänkta målgruppen, myndigheter och offentliga aktörer som arbetar med barn och som behöver stärka barnets rättigheter. Eftersom strategin är utarbetad efter barnkonventionens artiklar hänvisar den till artiklarna skriften igenom, och för att förtydliga hur

---

³² Se kapitel 2.3

³³ SVT, "Nelson Mandela är död" (Se hyperlänk i Litteraturlista)

³⁴ prop. 2009/10:232

barnkonventionen ska tolkas finns också ett antal förklaringar i strategin som beskriver hur artiklarna syftar till att stärka barns rättigheter.

Strategin är framtagen för att svensk lagstiftning behöver justeras så att barns rätt till delaktighet i beslutsfattning görs möjlig, bland annat innebär strategin att regeringen måste utforma lagen så att barn har rätt att vara delaktiga i beslut som berör barnets egen livssituation, att barnet har rätt till kunskap om sina rättigheter och att aktörer inom olika verksamheter som arbetar med barn ska stärka barnets rättigheter genom att samverka med barnet.

Huvudfokus i strategin är barnkonventionen och barns aktuella maktposition i Sverige, alltså på vilket sätt barn har rätt att påverka och delta i sin egen situation. I min analys kommer jag att försöka urskilja de olika roller som vuxna respektive barn positioneras i, genom strategin för att på så sätt försöka förstå vilka konsekvenser strategin kan ha för barns rättigheter i Sverige. Bland beskriver texten att barn ska respekteras och ses som kompetenta individer i beslut som rör barnet eller barnen.

“Barnkonventionen uttrycker ett förhållningssätt till barn som sätter barnet i fokus vid beslut eller åtgärder som kan berör ett enskilt barn eller en grupp barn. Detta barnperspektiv innebär att inför ett beslut eller en åtgärd ska ansvarig beslutsfattare överväga om det berör barnet eller barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar både om attityder, kunskap och arbetsrätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang.” (*Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige* S2010.026:3)

Här uttrycks det tydligt hur strategin återkopplar till barnkonventionen och syftar till att stärka barns rättigheter i beslut som rör barnet. Strategin visar ett flertal gånger på hur man ska öka kunskap hos vuxna beslutsfattare så att barnets åsikt inte förbises i rättsliga situationer, men visar också på de vuxnas förmåga att bedöma varje situation. Barnkonventionens artikel 12 handlar om barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet,³⁵ för att det ska kunna göras möjligt står det i artikeln att barnets ska höras direkt eller om det inte är möjligt via en företrädare. Den vuxnes

---

³⁵ Se bilaga

position som ansvarig och mer kompetent vars bedömningsförmåga värderas högre,³⁶ avgör om ett barn är förmögen att förstå en situation eller inte och därmed lämplig att uttrycka sin åsikt. Som jag ser det finns det en problematik i tolkningsföreträdet hos barn och vuxna i den kontext som strategin verkar inom, vem har tolkningsföreträde när det kommer till barnets bästa? Å ena sidan barnet själv som bör ta plats och ges utrymme att avgöra i den egna livssituationen, å andra sidan den vuxnes makt över tolkningsföreträdet. Endast om den vuxne tillåter det släpps barnet in och även om åsikten görs hörd kan den vuxne ogiltigförklara barnet. Barnet placeras i en position av osynlighet och tilldelas således inte reell makt i sin situation,³⁷ utan fortsätter vara beroende av den vuxnes bedömningsförmåga samt förmåga att förmedla information på ett tillgängligt sätt.

Strategin går vidare med att förmedla en tydlig bild av vuxnas ansvar över barns rättigheter, med rätten att bedöma barnets förmåga att förstå kommer också ett ansvar att förmedla informationen om barnets rättigheter på ett lämpligt sätt. Det finns en ambivalens som visar på att den vuxne också måste ta ansvar över att informera barnet om situationen på ett lämpligt sätt.

“Barnets rättigheter ska tillgodoses, som medborgare, patient, konsument eller elev. Det ställer krav på att myndigheter, landsting och kommuner inom sina verksamhetsområden förmedlar och tillhandahåller anpassad information till barn om deras rättigheter och hur rättigheterna ska tillgodoses.”

(Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige S2010.026:6)

Återigen positioneras den vuxne som kompetent och ansvarig över situationen, men jag ser också en tendens till att ogiltigförklara den vuxne. Genom att påpeka möjligheten att ställa krav på myndigheter, visas också en bild upp av myndigheter som inte tillämpat barnkonventionen på lämpligt sätt. Alltså har inte myndigheterna förstått och förvaltats ansvaret som vuxen tillräckligt bra. Barnet positioneras här som kompetent nog att ställa krav, men fortfarande beroende av den vuxnes förmåga att förmedla information. Barnet hamnar således i en position av *Den Andre*, som marginaliserad och beroende av att ges utrymme av den överordnade vuxne.³⁸

De främsta exempel som tas upp i texten är just barns beslutsrätt i utsatta situationer, där barnet hamnar i svår beslutsmässig situation.

³⁶ Johansson 2012 s.106f

³⁷ Eriksson & Näsman 2008 s.92f

³⁸ Sundhall 2012 s.56

”Man bör i såväl inhämtandet av barnets åsikter som i bedömningen av hur de ska användas ta hänsyn till barnets situation, ett barn kan till exempel hamna i svår lojalitetskonflikt” (*Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige* S2010.026:5)

Om det exempelvis handlar om ett fall där en förälder är våldsam och barnet måste välja boende kan det bli svårt att tillmäta barnets åsikt betydelse eftersom barnet kan känna ett behov av att vara lojal mot båda sina föräldrar. Barnet placeras i osynlig offerposition, där barnet bedöms som oförmögen att fatta ett beslut eftersom känslorna för föräldrarna styr.³⁹ Genom att explicit beskriva barns rätt till delaktighet i beslut som rör barnet visar texten på att barnet ses som kompetent, kvalificerad att med rätt information och rätt omständigheter fatta viktiga beslut. Det är just formuleringarna runt omkring det uttalade budskapet som visar på att bilden av det kompetenta barnet är mycket komplex. Texten syftar till att barnet kan fatta beslut själv, men endast om den vuxna förmedlat informationen och omständigheterna korrekt. Barnet ses då som kompetent men ogiltigförklaras i sin förmåga att hitta information och bedöma sin situation. Den vuxne kan i det här sambandet ses som *den ansvarige*, skyldig att ta in synpunkter från barnet men som ändå har den övergripande makten i situationen.

Rubriken för strategins avsnitt om barnets rätt att uttrycka sin åsikt är “Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem”, vilket jag också ser en viss ambivalens i. Då rubriken syftar till att det är makthavare, alltså vuxna (anm. min tolkning), som positioneras som *ansvarig vuxen* och med det kontrollerar situationen.⁴⁰ Det är den vuxne som ska ge barnet rätt förutsättningar och utrymme i samtalet, texten syftar inte till att barnet ska ta något utrymme eller kräva förutsättningar vilket kan bli problematiskt då barnet tilldelas en passiv roll.⁴¹ Dock finns det en koppling med rådande maktstrukturer och att barn faktiskt inte har någon reell makt i beslutsfattande processer. Detta gör att någonstans måste processen omvandlas,⁴² vilket jag kan se att strategin arbetar för. Bland annat lyder rubriken efter “Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken”, vilket syftar till att vuxna har ett ansvar att informera barn och andra vuxna om barnets rättigheter, detta är också något som barnkonventionens artikel 42 handlar

---

³⁹ jmf. Näsman 2004

⁴⁰ Johansson 2012 s.106f

⁴¹ Näsman 2004 s.58f

⁴² Qvortrup 1997 s.102ff

om.⁴³ Detta avsnitt tar således upp både den vuxnes ansvar att informera barnet men också möjligheten för barnet att ställa krav på vuxna i sin omgivning. Kunskap om sina rättigheter tror jag kan leda till att barnet också ifrågasätter en situation som strider mot rättigheter och stärker barnet i rollen som kompetent.

Min tolkning av strategin som helhet är att den ska fungera som en bro mellan grupperna barn och vuxna för att på så sätt öka förståelsen för barn. I texten ser jag en reproduktion av vuxna i en maktposition, som med hjälp av exempelvis den här strategin måste ge barn utrymme i ett offentligt rum där de tidigare inte haft något utrymme. Det som jag ser är att vuxna innehar ett tolkningsföreträde i de beslutssituationer som rör barn och att strategin ämnar att minska "maktklyftorna" och jämna ut tolkningsföreträdet i situationer där barns rätt att bestämma bör beaktas. Dock finns en risk att bilden av barn som osynliga offer reproduceras och förstärks när texten syftar till att de vuxnas omdöme värderas högre.

Jag har genom min analys hittat ett antal olika positioner för både barn och vuxna, å ena sidan presenteras både barn och vuxna som kompetenta aktörer i det svenska samhället, å andra sidan som individer i behov skydd och/eller i behov av tillrättavisning. Det faktum att regeringskansliet behöver ta fram en strategi för att stärka barns rättigheter tolkar jag som att vuxna också kan ses som i en position av mindre kompetens. Att det behövs ett dokument som reglerar utrymmet för tolkningsföreträde i det offentliga rummet antyder att vuxna människor behöver korrigeras för att släppa in barns röster i det offentliga.

3.2 Barns behov måste avgöra

Jag har hittat ett antal olika debattartiklar där skribenter diskuterar barns rättigheter i Sverige och särskilt intresserar sig för att diskutera hur konventionen används i Sverige och på vilket sätt de lagar som existerar i Sverige är anpassade efter konventionen. Bland annat kommer jag att analysera artikeln *Barns behov måste avgöra*,⁴⁴ och *Gör barnkonventionen till svensk lag*,⁴⁵ jag har valt att minska antalet artiklar för att nå en så djup analys som möjligt. De artiklar jag valt att analysera är artiklar som jag finner aktuella och intressanta för det syfte jag beskrivit i inledningen av uppsatsen.

---

⁴³ FN:s konvention för barnets rättigheter artikel 42: Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

⁴⁴ Barns behov måste avgöra, Ledare GP (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁴⁵ Gör barnkonventionen till svensk lag, artikel UNICEF (Se hyperlänk i litteraturlista)

Ledaren *Barns behov måste avgöra*, publicerades i Göteborgsposten den 22 januari 2014. Artikelns författare diskuterar en förändring av utlänningslagen som närmar sig en rimlig tillämpning av barnkonventionen.⁴⁶ Anledningen till ändringen av lagen är att fler asylsökande barn ska få möjlighet att stanna i Sverige, framförallt barn i extra utsatthet som exempelvis är sjuka eller som skulle gå ett mycket osäkert öde till mötes i det egna hemlandet. Texten menar att den tidigare utlänningslagen inte varit anpassad efter barnkonventionen och således har barnkonventionen inte kunnat tillämpas i fall om utvisning av barn, men med en förändring av lagen kommer Sverige kunna ta hand om barn i utsatthet på ett bättre sätt och mer likt det sätt barnkonventionen eftersträvar.

Texten talar främst om ett behov av att skydda barn, i detta fall barn som av olika anledningar är på väg att utvisas från Sverige. Ett flertal gånger beskriver skribenten hur barnets bästa bör komma i främsta rummet och att de fall där svensk lag "vunnit" över barnkonventionen helt klart inte stämmer överens med barnkonventionens artiklar. Bland annat tar barnkonventionens artiklar 24, 25, 26 och 27 upp barns rätt till hälsa- och sjukvård, social trygghet och levnadsstandard.⁴⁷ Avslutningsvis beskrivs i ett par exempel mer konkret vad en lagändring skulle göra för barns rättigheter, bland annat skriver författaren:

"Förhoppningsvis sätter lagändringen verkligen stopp för avvisning av flyktingbarn som omhändertagits av de sociala myndigheterna. Utan hänsyn till att de blivit omhändertagna, därför att föräldrarna misshandlat dem eller är psykiskt sjuka, har barn ryckts upp ur sina familjehem och utvisats tillsammans med föräldrarna."

(GP 20140122)

När jag tittar på det specifika exemplet utifrån den debatt kring barns rätt till skydd som författaren för, så ser jag precis som han beskriver, ett mycket tvivelaktigt beslut. Då myndigheterna sedan tidigare beslutat att barnets bästa är att flyttas från föräldrarna till ett familjehem, känns det ambivalent att senare besluta om att utvisa barnet tillsammans med föräldrarna. Vad artikeln inte förtäljer är huruvida barnets åsikt tagits i beaktande, varken vid beslutet om familjehemsplacering eller vid beslutet om utvisning. Något som visserligen inte är artikelns syfte att diskutera, men eftersom barnkonventionen ska tolkas som en helhet är det också relevant att ta upp frågan om

---

⁴⁶ Eftersom GP:s huvudledare uttrycker redaktionens samlade uppfattning finns ingen signerad författare att referera till.

⁴⁷ Se bilaga

barnets rätt att höras i en debatterande text. Då texten enbart visar på en bild av barnet i behov av skydd och därmed som ett passivt objekt,⁴⁸ blir konsekvensen att barnet i position av kompetent aktör helt och hållet bortses från.

Författaren skriver också om hur förändringen av lagen skulle kunna stoppa upprörande fall av utvisningar, vilket citatet nedan visar:

“Fler asylsökande barn kommer att få stanna i Sverige trots att de och föräldrarna saknar formella asylskäl. Regeringen och miljöpartiet har gjort upp om förändringar i utlänningslagen som förhoppningsvis sätter stopp för upprörande avvisningar av barn som alldeles uppenbart borde ha fått uppehållstillstånd” (GP 20140122)

En tydlig riktning i texten är att barnet (och de biologiska föräldrarna) ses som passiva och maktlösa inför ett beslut om utvisning, barnets rätt att uttrycka sin åsikt i beslutet som rör barnet åsidosätts och den vuxna rösten väger tyngre. Barnet som kompetent aktör och medborgare tas inte upp och glöms därför bort.⁴⁹ Även vissa av de vuxna som texten exemplifierar, visas upp som passiva objekt. Eftersom exemplet är just utvisning, visas en grupp vuxna (barnens föräldrar, som utvisas) upp som passiva objekt. Den grupp som presenteras som kompetenta och beslutsföra, är de svenska myndigheterna, som i detta fall innehar all makt och tolkningsföreträde.

Författaren kopplar också sin text till barnkonventionen genom att främst diskutera barnkonventions artikel 3,⁵⁰ principen om barnets bästa.

“Lagen ändras så att det krävs ‘särskilt ömmande’ istället för ‘synnerligen ömmande omständigheter’ och den individuella prövningen blir kvar. Slutresultatet avgörs således av rättspraxis - som i bästa fall får leva upp till det migrationsminister Tobias Billströms (M) sa i går: - Barnperspektivet ligger oss väldigt nära hjärtat och barnens bästa ska beaktas.”(GP 20140122)

---

⁴⁸ Eriksson & Näsman 2008 s.92ff

⁴⁹ Johansson 2009 s.33

⁵⁰ Se bilaga

Citatet visar ett underliggande behov av att skydda barnen hos de vuxna,⁵¹ där återkommande referenser till barnkonventionens artikel 3 förekommer. Ledaren beskriver barnets bästa och att det är svenska myndigheters skyldighet att se till att barnets bästa beaktas. Texten visar också att myndigheterna själva uppmärksammat sitt ansvar genom att citera Tobias Billström, som explicit visar att han anser att barnets bästa är något viktigt. Dock finns en ambivalens i texten eftersom det är en debattartikel som syftar till att stärka barns rättigheter och skribenten syftar flera gånger till att barnets bästa inte är tillämpat i svensk lag för tillfället. Med ord som “upprörande” och “hänsynslöst” visar skribenten på att svenska myndigheter frångår barnkonventionen i en väldigt stor utsträckning.

“Mer vardagligt upprörande är alla beslut där barn som levt större delen av sina liv i Sverige och gått flera år i svensk skola hänsynslöst avvisats därför att föräldrarna fått slutgiltigt avvisningsbeslut”

(GP 20140122)

Citatet pekar på en utgångspunkt där Sverige ses som norm och där barnet har det bäst i Sverige oavsett omständigheterna kring utvisningen. Det antas att barnet vill stanna när fallet skulle kunna vara att barnet valt att följa med sina föräldrar. Då ledaren inte förtäljer om barnet hörts i beslutet eller inte, är det svårt att avgöra om barnet gjorts delaktig i beslutet. Jag utgår från att skribenten menar att barnet inte gjorts delaktig utan bara får ta konsekvensen av vad svenska myndigheter beslutat, att barnet gjorts till ett oskyddat offer.⁵²

Eftersom barnets bästa är en princip som svenska myndigheter har åtagit sig att förhålla sig till kan vi också diskutera definitionen av barnets bästa, det är uppenbart att myndigheternas beslut och den allmänna uppfattningen om barnets bästa inte stämmer överens. Författaren har gett ytterligare ett exempel på ett tvivelaktigt utvisningsbeslut, där en flicka för några år sedan avvisats trots att hon riskerade att bli blind.

“Med nuvarande utlänningslag måste ett sjukt barn, för att få stanna, vara så illa ute att det antas dö efter avvisning. Det räcker inte att vården är bättre i Sverige. [...] Så kunde en liten flicka för några år sedan avvisas trots att hon riskerade att bli blind.”(GP 20140122)

---

⁵¹ Qvortrup s.86f

⁵² Näsman 2004 s.89

Då lagen sagt att barnet måste antas riskera att dö för att få stanna i Sverige räckte argumentet för bättre vård inte, en lagändring skulle leda till att barn vars sjukdomstillstånd riskerar att försämrats ska få lov att stanna i Sverige. Texten syftar återigen till barnet i behov av skydd, vilket inte är så konstigt eftersom barnet är sjukt och inte kan ta hand om sig själv. Men innebär det att barnet inte ska få höras? Texten antyder varken att det gjorts viktigt att barnets åsikt hörts eller gjorts betydelsefull, men jag kan anta att barnets åsikt förväntas likna det de vuxna anser är det bästa för barnet. Självklart kan väl inte barnet vilja åka till sitt hemland om hon högst troligt kommer bli blind där? Men om stora delar av hennes familj kommer befinna sig där och hon riskerar att förlora familjen ifall hon istället skulle tvingas stanna i Sverige, hur skulle vi se på frågan då? Det är en komplex fråga, där vuxnas och barns kompetenser behöver ifrågasättas. Olika scenarion behöver vändas och vridas på för att man ska komma fram till ett rättvist beslut, och framförallt behöver barnets egen uppfattning om hennes bästa göras betydelsefullt.

Konsekvenserna för den allmänna uppfattningen av barn och barns kompetenser som GP:s ledare förmedlar blir således en bild av barnet som ett oskyddat offer i behov av skydd från ansvariga kompetenta vuxna.⁵³ Det visar på en förövar-offer-dikotomi där barnet är offret och de vuxna förövaren, om det inte är de misshandlade föräldrarna så är det den svenska myndigheten eller hemlandets myndigheter. Först när den svenska myndigheten beslutar att det utsatta barnet tas om hand på "rätt" sätt blir den gruppen vuxna kompetenta.⁵⁴ Hur man än vrider och vänder på det så syns det underliggande behovet av att skydda,⁵⁵ vilket inte alls är konstigt eftersom det handlar om barn som befinner sig i utsatthet och som kanske kan bedömas befinna sig i sådan situation att de själva inte kan avgöra vad som är bäst för de i situationen. Hur avgör då en vuxen vad som är bäst? Baserat på erfarenhet och kunskap värderas den vuxnes åsikt högre, och de vuxna placeras således i en ansvarig och auktoritär position. Precis som i *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige* går det i denna text se en tydlig tendens till att vuxnas bedömningsförmåga generellt sett ses som högre värderad, även om den också ogiltigförklaras i fall gällande utvisning av barn i utsatta situationer.

3.3 Gör barnkonvention till svensk lag

Gör barnkonventionen till svensk lag är en artikel publicerad på barnrättsorganisationen UNICEF Sveriges hemsida.⁵⁶ Artikelnen beskriver projektet med samma namn,⁵⁷ som syftar till att inkorporera

⁵³ Johansson 2012 s.106

⁵⁴ Eriksson & Näsman 2008 s.96f

⁵⁵ Qvortrup 1997 s.86f

⁵⁶ Skrivs hädanefter ut som UNICEF.

⁵⁷ Texten är hämtad 2014022 på unicef.se, publiceringsdatum finns ej angivet.

hela barnkonventionen i svensk lagstiftning. I texten diskuteras problematiken i att stora delar av det svenska rättsväsendet, sedan ratificeringen av barnkonventionen, inte anpassat lagstiftningen efter barnkonventionen. UNICEF menar att konsekvensen (av att inte anta barnkonventionen som lag) blir att myndigheter och politiker avfärdar barnkonventionen, eftersom den inte har samma status som landets övriga lagar. Organisationen menar att barnets rättigheter måste stärkas genom lagstiftning för att större krav ska kunna ställas på beslutsfattare, myndigheter och domstolar när det gäller kompetens om barns rättigheter och behov.

Precis som i artikeln *Barns behovs måste avgöra* använder UNICEF utlänningslagen för att exemplifiera hur en konflikt kan uppstå mellan svensk lag och barnkonventionen. Enligt UNICEF är den tidigare utlänningslagen och konflikter mellan barnkonventionen och svensk lag en av många anledningar till att göra barnkonventionen till svensk lag, vilket uttrycks i citatet nedan.

“Ett annat exempel där barnkonventionen skulle stärka barns rättigheter är vid en konflikt mellan svensk lag och barnkonventionen. Enligt dagens system är det svensk lag som gäller vid en sådan konflikt”

(Gör barnkonventionen till svensk lag 20140220)

Andra exempel i debattartikeln där svensk lag gäller framför barnkonventionen är socialtjänstlagen,⁵⁸ och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).⁵⁹ UNICEF anser att barnkonventionen borde väga tyngre än svensk lag och vill därför med den här texten och projektet *Gör barnkonventionen till svensk lag* påverka svensk politik i frågan om barns rättigheter. Vad som också påpekas i texten är de brister i svensk praxis i fråga om barns rätt att komma till tals, där det framkommit att barn inte komma till tals i vårdnadstvister, vid utredningar inom socialtjänsten eller inom asylprocesser. Organisationen lyfter således fram barnet som en kompetent medborgare,⁶⁰ bland annat genom att beskriva problematiken i att barns röster inte görs hörda.

“Flera fall visar att barn inte fått komma till tals i vårdnadstvister, vid utredningar inom socialtjänsten eller asylprocessen. Andra exempel visar att barn fått göra sin röst hörd, men på ett sätt som inte tagit

---

⁵⁸ Socialtjänstlagen (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁵⁹ LVU, Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁶⁰ Johansson 2009 s.33f

hänsyn till barnets bästa och där barnet till och med blivit kränkt.”

(Gör barnkonventionen till svensk lag 20140220)

Att UNICEF talar om fall där barn inte fått uttrycka sin åsikt eller där den ogiltigförklarats och således lett till att barnet känt sig kränkt tolkar jag som att barnet ses som en kompetent aktör. Bilden av barnet som kompetent nog att bedöma och fatta beslut i sin egen situation markeras och istället ogiltigförklaras den vuxne i situationen. Framförallt handlar det om att problematisera de vuxna som ingår i gruppen “myndigheter” och “beslutsfattare”, de som har makten över barnets situation och som besitter den position som krävs för att fatta beslut i barnets liv.

Det radas också upp ett antal fördelar med att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning, bland annat att den skulle bli direkt tillämpbar i svenska domstolar och vid andra myndigheter, att det svenska regelverket skulle stämma bättre överens med internationella förpliktelser samt att ett barnrättsperspektiv skulle bli ett verkligt inslag i varje beslutsfattares vardag.⁶¹ Det finns också med en sammanfattning, ur den offentliga debatten, av motsättningar till att göra barnkonventionen till lag i Sverige. Några av punkterna är:

- Tolkningen av barnkonventionen bör göras politiskt av riksdagen.
- Tolkningsansvaret kommer att läggas på domstolarna med risk för att rättigheterna tolkas för snävt och även strider mot svensk tradition.
- Många bestämmelser i barnkonventionen är för generella och vaga till sitt innehåll.
- En inkorporering skulle leda till förvirring och konflikt med våra nationella lagar.
- Det skulle kunna uppstå problem med de ekonomiska och sociala rättigheterna, vilka är beroende av varje lands ekonomiska politik.⁶²

De kritiska rösterna som presenteras i texten ger ett intryck av att barnkonventionen framförallt inte verkar stämma överens med nationella lagar och bestämmelser, vilket jag ser som att man anser att nationella lagar redan är tillräckliga för barnets rättigheter. Alternativet skulle också kunna vara att man anser att barnets rättigheter inte behöver värderas högre i förhållande till de lagar och bestämmelser som redan finns. Det intressanta blir då att försöka ta reda på varför dessa uppfattningar existerar när det till exempel finns en strategi för att stärka barnets rättigheter i

⁶¹ Gör barnkonventionen till svensk lag s. 3

⁶² Gör barnkonventionen till svensk lag s. 4

Sverige.⁶³ Jag tror att en förklaring kan vara att barnet i många fall inte nämns som medborgare i Sverige, till exempel talas det inte om barns rätt att gå i förskola utan om föräldrarnas rätt att placera barnet i förskolan.⁶⁴ Föräldrarna ses som medborgare med rättigheter och barn ses som passiva objekt, i många fall blir föräldrarna barnets företrädare framförallt inom skola, vård och omsorg.

Kortfattat vill UNICEF med artikeln och projektet stärka det enskilda barnets rättssäkerhet och se till att barnets bästa kommer i främsta rummet på ett tydligare sätt. Både UNICEF och GP:s ledare hänvisar således till barn som kompetenta aktörer, kapabla att ta ansvar för sina egna liv och fatta beslut som rör det egna livet. I dessa texter går det att se det underliggande behovet av att skydda barn och ta hänsyn till barnets bästa, det är alltså de vuxna som avgör vad som är barnets bästa men artiklarna debatterar vikten av att också höra vad barnet anser är det bästa. Texterna positionerar vuxna som ansvarstagande, *The adult-in-charge*.⁶⁵ Extra tydlig blir den vuxnes position som ansvarstagande i artikeln om utlänningslagen, då den vuxna styr agendan kring barns behov av skydd, det är den vuxne som avgör vad som är säkert eller inte för barnet. På samma sätt placeras den vuxna i ansvarstagande position när det kommer till barns rätt till delaktighet, som UNICEF talar om.

3.4 Child rights in focus

Child rights in focus är ett nyhetsbrev som ges ut från University of Cape Town. Universitetet har en institution för forskning om barns rättigheter och jobbar för utbildade myndigheter och offentliga aktörer som arbetar med barn och barns rättigheter.

Jag har valt att analysera det nyhetsbrev som publicerades mars 2007 eftersom numret diskuterar Sydafrikas politiska förändringar för barns rättigheter.⁶⁶ Numret diskuterar också barns hälsa och välfärd och för vilka förändringar den Sydafrikanska regeringen står inför för att ändra den rådande situationen för landets barn. Texterna diskuterar även hur det är nödvändigt att förändra Sydafrikansk lag så att den anpassas efter barnkonventionen.

I nyhetsbladet finns ett antal korta artiklar som beskriver hur det aktuella arbetet för barns rättigheter ser ut, inledningsvis skriver Sue Moses om en studie som gjorts kring bostadssektorn och den Sydafrikanska befolkningens bostadssituation. Moses beskriver studien som gjorts via

---

⁶³ Se kapitel 3.1

⁶⁴ Näsman 2004 s.59

⁶⁵ Johansson 2012 s.106f

⁶⁶ Child Rights in Focus No 7, March 2008

Children's institute om barns välfärd gällande boende och familjesituationer, kortfattat diskuterar hon den bristande lagstiftningen kring omhändertagande av barn vars boendesituation inte stämmer överens med barnkonventionen. Hon beskriver hur studien ifrågasätter rådande boendeförhållanden och vilka konsekvenser det har för olika områdets omsorgsansvar.

“The research questions the usefulness of this distinction as in practice a broad legal definition of residential care means that there is huge diversity in actual residential care provisioning. Homes in the study varied dramatically along various dimensions including size, living arrangements, models of care, caregivers’ perceptions of both their role as well as the care settings’ relationship with their local communities.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Hon diskuterar också hur arbetet kring barns boende- och familjesituationer ser ut och skiljer sig beroende på var i landet barnet bor. Ett antal olika artiklar i barnkonventionen beskriver just det som Moses tar upp, artiklarna 19, 20, 26, 27, 28 och 34 säkerställer barnets skydd mot våld, sexuellt utnyttjande, rätten till utbildning, levnadsstandard, samt rätten till social trygghet.⁶⁷ Dessa punkter är några som Moses menar skulle förbättras avsevärt om en lagändring skulle genomföras. Hon menar att de brister som finns i infrastrukturen gör att barn blir lidande, att exempelvis inte alla har tillgång till rinnande vatten och elektricitet är ett stort problem. Men framförallt är det problematiskt att barn inte registreras från födseln vilket innebär att familjen inte kan få det ekonomiska stöd från regeringen som de egentligen har rätt till. Moses beskriver hur upptäckten av problemen med registrering är viktiga för lagförslagen:

“Another finding of relevance for the Children’s Amendment Bill was a bias found in registration requirements which are often inflexibly applied regardless of local circumstances”⁶⁸ (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Moses diskuterar framförallt de vuxnas ansvar för barn, ett ansvar för att skydda barn från missförhållanden. Hennes sätt att tala om barn och vuxna skulle kunna förstärka normer om vuxna som beskyddande ansvariga individer med ett övergripande ansvar över barns säkerhet, det

---

⁶⁷ Se bilaga

⁶⁸[Sic.]

förstärker också dikotomin barn/vuxen, särskiljer barn från vuxna eftersom barn representeras som maktlösa och oskyldiga. Barnets roll är relativt utelämnad ur Moses text, hon fokuserar snarare på de vuxnas roll, bland annat skriver hon:

“This means that spontaneous local community responses frequently struggle to access registration - and therefore financial and other support from the government.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Hon talar alltså om kåkstädernas ledare som kämpar med sammanställa antalet nyfödda barn samt beroenderelationen mellan kåkstäderna och regeringen. Beroenderelationen mellan vuxna och barn beskrivs aldrig explicit i texten, men implicit förstår jag det som att det påverkar barnen i samhället. I detta fall är det dock nödvändigt att beskriva de vuxnas ansvar för att kunna säkerställa att barn inte utsätts för orättvisa boendeförhållanden och att de ges tillgång till förnödenheter som de behöver. Det underliggandet behovet av att skydda barn leder i detta fall till en tanke om att barnet inte bör “straffas” för vilka förhållanden de föds in i,⁶⁹ att inte straffas för något de inte kan påverka.

Det är inte enbart svårt för kåkstäderna att registrera antalet födda barn, för att få tillgång till hjälpmedel från regeringen måste också själva området registreras. Detta är ofta problematiskt eftersom bristen på infrastruktur (som elektricitet, tillgång till vatten och sanitära anläggningar) gör att regeringen inte kan registrera området. Bland annat skriver Moses:

“As one rural applicant, who was refused registration due to infrastructural requirements, bemoaned: ‘As for electricity in such deep rural place: no one around here has got electricity. Does it now mean that because of our restrictions we should not help the children?’ Pursuing registration often propels these settings towards care of a more stereotypically institutional nature, impacting on their more positive qualities, such as the degree of integration into community life.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

---

⁶⁹ Qvortrup 1997 s.86f

Texten visar barnet i en position av oskyddat offer.⁷⁰ Då regeringen inte tar sitt ansvar och underlättar för våkstäderna att registreras så att de kan få tillgång till den hjälp som behövs, hamnar barnen i en utsatt situation, omöjlig att lösa för de vuxna som bor i området. Vuxna ses som aktörer, skyldiga att beskydda, men kan inte fullfölja sin uppgift eftersom de är beroende av en högre makt (regeringen i det här fallet). Detta leder till att barnen överhuvudtaget inte kan påverka sina liv, något som strider emot barnkonventionen. I detta fall blir det en konflikt mellan barnkonventionens artiklar om att skydda barnen, barnkonventionens artiklar om barns rätt till delaktighet och den Sydafrikanska lagstiftningen som brister i att både skydda barn och att göra barnen delaktiga.⁷¹

Den andra texten i numret som jag finner särskilt intressant är en som mer ingående beskriver The Children's Amendment Bill och vilka effekter som kan uppnås efter att Sydafrikas regering godkännt förslaget.⁷² The Children's Amendment Bill är ett lagändringsförslag som presenterats för den Sydafrikanska regeringen. Förslaget ska ge socialarbetare stöd och fler verktyg att kunna hjälpa barn som lever i utsatthet hemma, det ska också motverka det som ligger till grund för barns utsatthet i Sydafrika och därmed stärka barns rättigheter i det Sydafrikanska samhället. Syftet är att stärka barns rättigheter men framförallt att skydda barn mot våld och extrem fattigdom. Artikeln är skriven av Paula Proudlock och Lucy Jameson, och syftar till att beskriva dokumentet som gör att sydafrikansk lag bättre tillämpar barnkonventionen. Proudlock och Jameson skriver:

“Currently, South Africa has an outdated social services system that focuses on state protection services for children only after they have been abused. This system does not recognise or aim to prevent the root causes of child vulnerability.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Texten talar om ett behov av att arbeta för att stärka barns position genom att arbeta för att förebygga situationer där barn kan komma att hamna i utsatthet. Författarna diskuterar vikten av att den Sydafrikanska regeringen måste ta barnkonventionen och barns rättigheter på allvar, och att detta kan uppnås genom förebyggande arbete. Återkommande i texten är just barns sårbarhet, vilket syftar till barnet i en offerposition, precis som i den tidigare artikeln ofta en oskyddad offerposition eftersom den sydafrikanska lagen har brister när det kommer till att säkerställa barns skydd.⁷³

---

⁷⁰Eriksson & Näsman 2008 s.89f

⁷¹ Se bilaga

⁷² The Children's Amendment Bill (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁷³ Eriksson & Näsman 2008 s.89f

Några av punkterna i The Amendment Bill är att regeringen måste tillhandahålla det sydafrikanska samhället med alternativ omvårdnad för barn, alltså olika planer för att ta hand om barn som av någon anledning inte kan bo kvar hemma eller som inte har möjlighet att gå på förskola/i skola i det område där de för tillfället bor. Förslaget innefattar att regeringen måste se till att det finns så kallade Crèches (min översättning: förskolor) och utvecklingsprogram för förskolebarn, skyddsplaner för barn som utsätts för våld och utnyttjande i hemmet, öppna hem dit barn kan komma för hjälp och stöd, fosterhemsplaceringsmöjligheter etc. Förslaget ska också göra det lättare för ideella organisationer att ansöka om ekonomiskt stöd från regeringen så att arbete för att utbilda barn och unga i kåkstäderna runt omkring i Sydafrika ska kunna effektiviseras och underlättas. Författarna menar att det faktum att presidenten valt att ta förslaget i beaktande och efter revidering också är beredd att skriva på förslaget är stora framsteg för arbetet kring barns rättigheter.

"This means that the government has recognized their importance and is committed to improve the provision and funding of these essential social services." (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Med det här citatet visar författarna på den makt som regeringen har i frågan om barns rättigheter, men också på vilket sätt de delegerar makten till andra vuxna i samhället, texten diskuterar aldrig barns rätt att delta i beslut som rör barnets egna liv utan tar i princip bara upp hur barn i utsatthet ska beskyddas. Jag skulle vilja peka på ett antal olika positioner som görs, både hur barn och vuxna positioneras i artikeln. För det första vill jag peka på de vuxna som ingår i kategorin socialarbetare, den ansvarige vuxna. De beskrivs som en grupp med ytterst ansvar för barnets säkerhet, som en grupp vuxna som bör och kan se till att frågan om barnets bästa efterföljs. Regeringen kan i det här fallet också ses som den ansvarige vuxna,⁷⁴ som sitter på den yttersta makten och som styr beslutsfattandet kring barnets bästa. Men socialarbetarna är de som ska se till att arbetet utförs, de hålls som ansvariga om barnets bästa inte säkerställts. Barnet placeras då som marginaliserad, helt beroende av vuxna, som en grupp helt utan makt eller möjlighet att påverka sin situation.

Jag ser också en positionering av vuxna som inte medverkande alls, till exempel barnets förälder/föräldrar, det är en grupp som syns men inte nämns som aktiva eller delaktiga i texten. Bland annat beskrivs förhållande där föräldrarna inte är en del av familjen över huvudtaget, där barnen själva håller ordning på familjen (så kallade "child-headed households").

---

⁷⁴ Johansson 2012 s.106

“If families are unwilling or unable to care for their children, and the primary level of support to the family fails, the Bill provides for state alternative care. [...] During community consultations the public expressed a great concern over the phenomenon of child-headed households.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Samtidigt beskrivs de fall där föräldrar utsätter sina barn för våld och övergrepp, ytterst delaktiga men inte positivt utvecklande för barnen. Där föräldrarna visas som en grupp som likställs med "ickenärvarande föräldrar" (child-headed households) men som ändå synliggörs i texten.

“Programmes aimed at stopping abuse or neglect before it starts (prevention and early intervention services) have for the first time been clearly legislated for.” (Child Rights in Focus No 7, March 2008)

Föräldrar eller vårdnadshavare beskrivs som farliga för barnen eftersom texterna fokuserar på att beskriva barn i utsatthet och hur barnens utsatthet ska motverkas är det inte så konstigt att en bild av frånvarande föräldrar visas upp. En konsekvens av att positionera barn som utsatta och i behov av skydd kan medföra att barn även ses som maktlösa och inte kapabla att uttrycka sina åsikter kring sina rättigheter. Det innebär i sin tur att barnkonventionens syfte att stärka barnets rätt till delaktighet trots allt inte efterföljs eftersom barnet endast görs delaktig om den vuxne tillåter det. Det blir alltså problematiskt att kombinera diskursen om att skydda barnets bästa och att samtidigt placera barnet i en diskurs som kompetent aktör.⁷⁵

Eftersom den sydafrikanska lagstiftningen har stora brister i att skydda barn från våld och utsatthet blir störst fokus i arbetet för barns rättigheter att just beskydda barn. Detta kan till stor del bero på att struktur i samhället och tankar om välfärd inte alls liknar de vi är vana vid i västvärlden, varpå diskussionen om barns delaktighet skulle kunna ses som en andra prioritet. Först och främst behöver Sydafrika se till att barnets bästa kommer i främsta rummet och våld och övergrepp motverkas. Jag menar alltså inte att det är negativt att lägga fokus på beskyddandet av barnet framför att framhäva barns delaktighet, men att det fortfarande kan leda till att barns aktörsskap åsidosätts och således försvinner barns röst i den Sydafrikanska kontexten.

---

⁷⁵ Näsman 2004 s.59ff

3.5 Why has government chosen to fail your children?

För att få en uppfattning om hur det offentliga samtalet kring barns rättigheter ser ut i Sydafrika har jag också tittat på ett antal debattartiklar från olika nyhetsmedier, bland annat artikeln *Why has government chosen to fail your children?*⁷⁶ och *SA to assess progress towards promoting children's rights.*⁷⁷ Artiklarna diskuterar hur den Sydafrikanska regeringen hanterar barns rättigheter och berör främst barns rätt till utbildning. Skribenterna argumenterar för att utbildning är ett sätt att minska fattigdom och öka barns rätt till ett humant liv.

Why has government chosen to fail your children? är en debattartikel publicerad i december 2013 på den Sydafrikanska nyhetssajten News24.⁷⁸ Skribenten Michael Farrell diskuterar hur den före detta apartheidregimens styre påverkat den nuvarande Sydafrikanska politiken och framförallt vilka konsekvenser det fått för utbildningen i landet.⁷⁹ Han skriver:

“What confuses me is that some of the simplest actions the new government, or even the current government could undertake to end the oppression of Apartheid have not been undertaken. Why is it that twenty years later something as simple as providing books to students and free public transportation to school has not been done?”

(News24.com 20131211)

Framförallt riktar han sin kritik mot att den nuvarande regeringen inte förändrat mer för barns rätt till utbildning, han ifrågasätter regeringens prioriteringar och undrar varför det exempelvis inte finns tillgång till läromedel för landets barn. Även om Farrell aldrig refererar till barnkonventionen i sin artikel så ser jag att mycket av det han påpekar är en del av barnkonventionens artikel om alla barns rätt till utbildning.⁸⁰ Då Sydafrika ratificerat barnkonventionen innebär det att de också åtagit sig att stärka barns rättigheter, bland annat genom att utbilda landets barn. Däremot finns det inga riktlinjer kring exakt hur utbildningen ska göras tillgänglig och de åtgärder som Farrell föreslår i sin artikel är därför inget som den Sydafrikanska regeringen måste förhålla sig till, det innebär alltså att barns rättigheter inte är särskilt starka i Sydafrika.

⁷⁶ "Why has government chosen to fail your children?" Farrell, Michael (Se hyperlänk i Litteraturlista)

⁷⁷ "SA assess progress towards promoting children's rights" (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁷⁸ Nyhetssida news24.com (Se hyperlänk i litteraturlista)

⁷⁹ Nationalencyklopedin: Apartheid - **apartheid** [-heid] (afrikaans, eg. 'avskildhet', 'åtskillnad'), det samhällssystem och regelverk som fram till 1990-talets början behärskade Sydafrika. Syftet var att upprätthålla ett tillstånd där en ras har ett dominerande inflytande över en annan ras eller andra raser.

⁸⁰ Se bilaga

Farrell lägger allt ansvar för barns rättigheter på samhällets vuxna, eftersom de besitter makten. Han syftar således till att barn blir offer för de konsekvenser vuxnas handlade har lett till. Likt Moses argumenterar han för att barn inte ska straffas för något de själva inte kunnat påverka. På så sätt positionerar han barn som oskyddade offer och passiva objekt i ett samhälle styrt av vuxna och beroende av vuxnas rättigheter. Han påpekar också en rad fördelar med att möjliggöra barns rätt till utbildning i Sydafrika.

“If children were being educated South Africa could build itself to prosperity, instead of sinking into poverty” (News24.com 20131211)

Min tolkning av detta är att Farrell syftar till att barn som aktiva medborgare skulle gynna samhället,⁸¹ han menar att barn som aktörer i sina egna liv också skulle påverka Sydafrika i en positiv bemärkelse och således minska fattigdomen i landet. Han lägger därför stor vikt vid barnet som en kompetent aktör, och ogiltigförklarar snarare de vuxna (regeringen) som helt bortser från barnen som kompetenta aktörer. Bland annat skriver han:

“I am not going to suggest that government is willingly keeping education from the population. However if that is the case, then they need to be replaced with a government that wants uplift all persons and not just their own bank account and that of few selected friends.”

(News24.com 20131211)

Han syftar alltså till att det finns en grupp vuxna som bör ogiltigförklaras och som inte ser barnet som kompetent, men menar samtidigt att det finns andra vuxna som skulle kunna ta det ansvar och förvalta makten på “rätt” sätt. Artikeln präglas av ett solidariskt tänk, en idé om att vuxna tar ansvar för barn som i sin tur utvecklas till individer kompetenta nog att ta hand om samhället.

SA to assess progress towards promoting children's rights är en nyhetsartikel, publicerad av South African Government News Agency i november 2013. Artikeln är publicerad i samband med Sydafrikas National Children's day (anm. min översättning: nationella barn-dagen) och beskriver Sydafrikas framsteg inom arbetet med barns rättigheter. Artikeln presenterar några av de aktörer som kommer att delta i firandet för att uppmärksamma barns rättigheter, bland annat the

---

⁸¹ Jmfr. Johansson 2009 s.33

Department of Women, Children and People with disabilities som arbetar mycket för barns rättigheter.

“The department said this year’s celebration takes place against a ‘worrying trend of an increase in violence against children, child abuse, murders and rapes’.” (Sanews.gov.za 20131101)

Artikeln beskriver hur den Sydafrikanska befolkningen särskilt på den här dagen ska uppmuntras att skydda sina barn. Det ska även hållas en diskussion där barn själva ska få göra sina röster hörda och få vara delaktiga i diskussionen om hur barnens framtid ser ut i Sydafrika. Dagen ska hållas under temat “Sireltsa bana - creating a caring nation” och syftar till att skapa ett samhälle som bryr sig om sina befolkning och i synnerhet då barnen. Bland annat står det i artikeln:

“The department will host the National Children’s Day event in KwaZulu-Natal, where Minister for Women, Children and People with Disabilities Lulu Xingwana will visit a child-led project and host a dialogue on violence against children. Children will be given an opportunity to articulate their views, expectations and how they see their future in South Africa.” (Sanews.gov.za 20131101)

Texten positionerar barn som kompetenta och visar på att barn också är medborgare,⁸² barnet ges alltså utrymme att göra sin röst hörd i ett sammanhang där vuxna vanligen bestämmer och avgör vad som är barnets bästa. Barnens egna dag och organisationen som håller i evenen kring dagen lyfter således fram barnkonventionens artikel 12 som syftar till barnets rätt att göra sin åsikt hörd och att den även ska tillmätas betydelse.⁸³ Texten visar på att det inte bara talas om barns behov av skydd utan att även finns en diskussion om barns rätt till delaktighet pågående i Sydafrika.

De båda texterna diskuterar hur barns ställning i Sydafrika kan stärkas. I föregående kapitel fokuserade texterna snarare på hur regering och makthavare bör ta sitt ansvar gentemot barn och barns rättigheter och för att få in ytterligare perspektiv i analysen ville jag därför jämföra med artiklar som tar upp barnets perspektiv. Jag kan se en föreställning om barn som kompetenta, att barns ställning behöver stärkas just för att de är kompetenta att fatta beslut och vara delaktiga i den

---

⁸² Johansson 2009 s.33

⁸³ Se bilaga 1

demokrati de lever i.⁸⁴ Det finns även en diskussion kring att barn ska ha rätt att påverka sin utbildning och framförallt att delta i grundläggande utbildning är något som gör barnen mer kompetenta och på så sätt delaktiga i samhället.

---

⁸⁴ Roche 1999 s.480ff

4. Avslutande diskussion och sammanfattning

4.1 Likheter och skillnader för att stärka barns rättigheter i Sverige och Sydafrika

I min undersökning av det empiriska material jag valt har jag sett två tydliga riktningar i arbetet med att stärka barnets rättigheter. I Sverige ligger fokus främst på att stärka barns delaktighet i beslut och att stärka barns röst i samhället. I Sydafrika ligger fokus på att skydda barn från missförhållanden samt att stärka barns rätt till utbildning. En möjlig förklaring till de olika riktningarna jag sett i analysen skulle kunna vara ländernas rådande och olika sociala samhällsstrukturer. Sverige är ett land som har ett större skyddsnät för barn, där det finns ett antal lagar som reglerar hur man ska gå tillväga om barn lever i våldsamma hem eller andra utsatta situationer. Exempelvis finns LVU (lagen om vård av unga) och våra sociala myndigheter arbetar kontinuerligt för att skydda barn mot våld. Även barns rätt till utbildning är självklar i Sverige, vi har obligatorisk skolgång upp till årskurs 9 och gymnasial utbildning erbjuds alla utan kostnad.

Analysen av det material jag tittat på har visat att det i Sydafrika finns brister i det sociala skyddsnätet och antalet barn som inte är registrerade sedan födseln är stort. Det har i sin tur lett till att alla barn inte får tillgång till det ekonomiska stöd som regeringen ändå fastslagit ska finnas för alla barn. Inte heller utbildning är självklart för alla eftersom många av kåkstäderna ligger långt ifrån skolor och infrastrukturen brister när det kommer till att erbjuda färdmedel till skolor. Bristen på utbildning hos den vuxna befolkningen gör också att utbildningen inte är särskilt högt värderad i kåkstäderna och att föräldrar därför inte heller anstränger sig för att få sina barn att gå i skolan. Detta leder till att arbetet för att stärka barns rättigheter i Sydafrika först och främst fokuserar på rätten till utbildningen och behovet av skydd.

Då barnkonventionen är den gemensamma nämnaren i båda ländernas arbete för barns rättigheter finns det även en del likheter i diskussioner och debatter. Bland annat har jag i min analys upptäckt att tanken om att barn ska ges utrymme att uttrycka sin åsikt och att den ska tillmätas betydelse anses vara viktig. Exempelvis i Sydafrika där man startat nationella barn-dagen och ordnar seminarier där barn får vara en stor del av diskussionen kring de egna rättigheterna, eller i Sverige där 2012 var barnkulturåret i Göteborg.⁸⁵ Idéer om barn som kompetenta har syns i mitt material både i den Sydafrikanska och den Svenska kontexten, men med olika prioriteringar. Det kan tolkas som ett resultat av socioekonomiska förutsättningar i de båda länderna, som skiljer sig avsevärt. Att Sverige inte har en historia av Apartheid tror jag definitivt är avgörande i att arbetet kring barns

⁸⁵ **Barnkulturåret**, i Göteborg 2012 (Se hyperlänk i litteraturlista)

rättigheter är längre framskridet i Sverige. Det finns förutsättningar som gjort att Sydafrika tvingats fokusera på att stärka andra delar av samhället innan man kunnat prioritera barns rätt till delaktighet.

Gemensamt för de båda länderna är också det underliggande behovet av att skydda barn, framförallt mot våld och övergrepp i hemmet. Båda länderna har en strategi för att förebygga våld mot barn och arbetar kontinuerligt för att förbättra lagar och regler kring barns utsatthet, vilket jag i ett större perspektiv också kan se som ett arbete för att stärka barns position i samhället. Om samhället ser på barn med respekt och därmed inte tillåter exempelvis barnaga eller övergrepp blir det naturligt att barnet stärks och ses som en viktig medborgare i samhället.

Något jag funnit problematiskt i min studie är maktfördelningen mellan barn och vuxna, jag upptäckte att även arbetet för att stärka barns position görs på vuxnas premisser och med vuxnas tolkningsföreträde som norm. Vilket känns som en komplex dikotomi att bryta, då barn generellt ses i en diskurs som ofärdiga och därmed inte kompetenta nog. I den diskurs barn och vuxna befinner sig i finns en tydlig social ordning. Vuxna ser generellt att barn inte är kompetenta i samma utsträckning som vuxna är, eftersom exempelvis vuxnas bedömningsförmåga värderas högre. Det leder till att det blir problematiskt att inkludera barnen själva i arbetet kring att stärka positionen eftersom de är beroende av att tillmätas betydelse av vuxna. Vad som möjligen skulle kunna förändra läget är ett kunskapskifte, situationer där vuxna tvingas lära sig av barn och således växla positioner med barnet.⁸⁶ Vilket inte är långt borta med en digitalisering av samhället, även globaliseringen bidrar till en förändrad barnsyn.

4.2 Slutsats och sammanfattning

Avslutningsvis vill jag poängtera att min uppsats främst resulterat i att visa upp barns positionering som ytterst komplex, å ena sidan med barn som oskyddade offer - å andra sidan i en position som kompetenta aktörer. Vuxna har till störst del fått synas som ansvariga och auktoritära, framförallt som barns beskyddare. Det hade varit intressant att vidare undersöka en mer komplex positionering av de vuxna, då framförallt skillnaderna mellan exempelvis grupperna föräldrar, myndigheter och vuxna som kämpar för barns rättigheter, Jag har upptäckt att materialet visat upp olika makthierarkier mellan olika typer av vuxna och det hade varit en intressant vinkel att utveckla min uppsats i. Jag har sett flera olika diskursers som vävs in i varandra och som ständigt förändras, bland annat har barnet fått ingå i diskurser som både kompetent och i behov av skydd.

---

⁸⁶ Jmfr. Johansson 2012 s.108f

De samhällsdebatter jag undersökt har framförallt tagit upp behovet av att stärka barns rättigheter, precis som jag nämnde i min slutdiskussion skiljde sig debatterna något i de olika länderna men landade ändå i samma slutsats - att barnet som kompetent aktör är något länderna med hjälp av barnkonventionen strävar efter.

Något annat som jag fann extra intressant med min studie är ländernas olika strategier för att stärka barnets rättigheter, Sverige som godkänt en specifik strategi för att stärka barnets röst och Sydafrika som antagit ett lagändringsförslag för att öka skydd av barn i utsatthet. Båda länderna har visat sig aktivt jobba för att stärka barnets rättigheter och tycks återkommande koppla till barnkonventionen för att fullfölja sitt arbete.

I mitt syfte frågade jag mig vilka positioner av barn och vuxna som kunde synliggöras i bland annat offentliga debatter i både Sverige och Sydafrika. Min analys har hjälpt mig att nå ett komplext svar på mitt syfte och mina frågeställningar, barnet som kompetent och samtidigt i behov av skydd har flera gånger visats i mitt material. Även vuxnas positioner har visat sig vara mycket komplexa då vuxna både görs ansvariga och ogiltigförklaras i frågor om barns rättigheter.

De texter jag valt att undersöka i min analys har självklart påverkat min studies resultat, ett annat material hade troligtvis lett fram till ett helt annat svar på mitt syfte. Då jag hade för avsikt att undersöka aktuella samhällsdebatter tycker jag ändå att mitt material varit till stor nytta i min undersökning. Med Nelson Mandelas död i åtanke och den stundande förändring Sydafrika kommer gå igenom hade det varit intressant att leta upp fler debatter kring barns rättigheter och på så sätt gå vidare i att undersöka fler positioner av barn och barns delaktighet i landet.

Litteraturlista

- de Beauvoir**, Simone, (1949/2002) *Det andra könet*. Stockholm
- Eriksson**, Maria, & **Näsman**, Elisabet, 2008: *Att bemöta utsatta barn – som offer och aktörer*. I: Eriksson, Maria m.fl. *Barns röster om våld. Att tolka och förstå*. Malmö
- Helander**, Karin, 2003: *Barndramatik och barndomsdiskurser*. Lund
- Hillén**, Sandra, 2013 *Barn som medforskare - en metod med potential för delaktighet*. Göteborg.
- Näsman**, Elisabet, 2004: *Barn, barndom och barns rätt*. I: Olsen, Lena, *Barns makt*. Uppsala
- Qvortrup**, Jens, 1997: *A Voice for Children in Statistical and Social Accounting*. I: James, Allison & Prout, Alan, *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. Andra upplagan, London, New York
- Socialdepartementet**, 2011: *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Västerås. Artikelnummer: S2010.026
- Strömqvist**, Siv, 2003 *Uppsatshandboken*. Tredje upplagan: Göteborg.
- Sundhall**, Jeanette, 2012: *Kan barn tala? En genusvetenskaplig undersökning av ålder i familjerättsliga utredningstexter*. Göteborg
- Winther Jørgensen**, Marianne, & **Phillips**, Louise, 2000: *Diskursanalys som teori och metod*. Lund

Artiklar

- Johansson**, Barbro, 2009: *Barns rättigheter och synen på barn och barndom*. I: Locus, Barn – ungdomsvetenskapliga institutionen: Stockholms Universitet.
- Johansson**, Barbro, 2012: *Doing adulthood in childhood research*. I: *Childhood* 2012:19: 101
Originally published online 7 september 2011. (<http://chd.sagepub.com/content/19/1/101>)
- Roche**, Jeremy, 1999: *Children: Rights, Participation and Citizenship*. I: *Childhood* 1999 6: 475
(<http://chd.sagepub.com/content/6/4/475>)

Litteratur hämtad från internet

- Barnkulturåret i Göteborgs** (Hämtad: 20140305)
[<http://goteborg.se/wps/portal/enheter/projekt/barnkulturaret>]
- Barns behov måste avgöra**, 2014: Ledare 23/1: Göteborgs-Posten. Publicerad 20140122
(Hämtad: 20140123)
[<http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.2253458-barns-behov-maste-avgora>]
- Children's Institute at Cape Town University**, Hemsida (Hämtad: 20140122)
[<http://http://www.ci.org.za>]
- Children's Rights Centre**, Hemsida (Hämtad: 20140122)
[<http://http://www.childrensrights.org.za>]
- Farrell, Michael** *Why has government chosen to fail your children?* News24.com (Hämtad: 20140128)
[[http://www.news24.com/MyNews24/Why-has-government-chosen-to-fail-your-children\(20131211\)](http://www.news24.com/MyNews24/Why-has-government-chosen-to-fail-your-children(20131211))]
- Gör barnkonventionen till svensk lag**, Unicef Sverige (Hämtad: 20140220)
[<http://unicef.se/projekt/gor-barnkonventionen-till-lag>]
- LVU, Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga** (Hämtad: 20140227)
[<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.htm>]

- Moses, Sue, Proudlock, Paula och Jameson Lucy (m.fl)** *Child rights in focus*, Newsletter of the Childrens institute. Issue Number 7. March 2008 (Hämtad: 20140122)
[<http://www.ci.org.za/depts/ci/eneews/march2008/march2008.htm?phpMyAdmin=xGIUwSo1y0U00fk9xyQp8iqGULa>]
- Nationalencykpedin, Apartheid** (Hämtad: 20140308)
[<http://www.ne.se/apartheid>]
- Nyhetsidan news24.com**, (Hämtad 20140226)
[<http://www.news24.com>]
- SA to asses progress towards promoting children's rights**, (Hämtad 20140122)
[<http://www.sanews.gov.za/south-africa/sa-assess-progress-towards-promoting-childrens-rights>]
- Socialtjänstlagen** (Hämtad: 20140227)
[<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010453.htm>]
- Strategi för att stärka barnets rättigheter**, (Hämtad: 20140122)
[<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/85/44/c8893241.pdf>]
- SVT, "Nelson Mandela är död"** (Hämtad: 20140326)
[<http://www.svt.se/nyheter/varlden/nelson-mandela-ar-dod>]
- The Childrens Amendment Bill** (Hämtad: 20140224)
[[file:///C:/Users/Amanda/Downloads/37014_gen1106%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Amanda/Downloads/37014_gen1106%20(1).pdf)]
- Vetenskapsrådet** (Hämtad: 20140225)
[<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>]
- UNICEF, Hemsida, Sverige** (Hämtad: 20140122)
[<http://www.unicef.se>]

Bilaga

FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 1-54.⁸⁷

Artikel 1

I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 4

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 5

Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgande familjen eller gemenskapen enligt lokal sedvänja, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i denna konvention.

Artikel 6

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet.

2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Artikel 7

1. Barnet skall registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem.

2. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

---

⁸⁷ <http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

Artikel 8

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera barnets rätt att behålla sin identitet, innefattande medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande.
2. Om ett barn olagligt berövas en del eller hela sin identitet, skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd och skydd i syfte att snabbt återupprätta barnets identitet.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t ex vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort.
2. Vid förfaranden enligt punkt 1 i denna artikel skall alla berörda parter beredas möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.
3. Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.
4. Då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t ex frihetsberövande, fängslande, utvisning, förvisning eller dödsfall (innefattande dödsfall oavsett orsak medan personen är frihetsberövad) gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, skall den konventionsstaten på begäran ge föräldrarna, barnet eller om så är lämpligt, någon annan medlem av familjen de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte i sig medför negativa följder för den/de personer som berörs.

Artikel 10

1. I enlighet med konventionsstaternas förpliktelse under artikel 9, punkt 1, skall ansökningar från ett barn eller dess föräldrar om att resa in i eller lämna en konventionsstat för familjeåterförening behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt av konventionsstaterna. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte medför negativa följder för de sökande och medlemmar av deras familj.
2. Ett barn vars föräldrar är bosatta i olika stater skall ha rätt, utom i undantagsfall, att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna. Konventionsstaterna skall för detta ändamål och i enlighet med sin förpliktelse under artikel 9, punkt 1, respektera barnets och dess föräldrars rätt att lämna vilket land som helst, innefattande sitt eget, och att resa in i sitt eget land. Rätten att lämna ett land skall vara underkastad endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public), folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter samt är förenliga med övriga i denna konvention erkända rättigheter.

Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
2. För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser.

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i

alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 13

1. Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

2. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga

(a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende; eller

(b) för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna sedligheten.

Artikel 14

1. Konventionsstaterna skall respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

2. Konventionsstaterna skall respektera föräldrarnas och i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.

3. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna sedligheten eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Artikel 15

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) för skyddandet av folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 16

1. Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende.

2. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

Artikel 17

Konventionsstaterna erkänner den viktiga uppgift som massmedier utför och skall säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa. Konventionsstaterna skall för detta ändamål,

(a) uppmuntra massmedier att sprida information och material av socialt och kulturellt värde för barnet och i enlighet med andan i artikel 29;

(b) uppmuntra internationellt samarbete vad gäller produktion, utbyte och spridning av sådan information och sådant material från olika kulturer och nationella och internationella källor;

(c) uppmuntra produktion och spridning av barnböcker;

(d) uppmuntra massmedier att ta särskild hänsyn till de språkliga behoven hos ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning;

(e) uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd, med beaktande av bestämmelserna i artiklarna 13 och 18.

Artikel 18

1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet.

2. För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Artikel 19

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

2. Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Artikel 20

1. Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö skall ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida.

2. Konventionsstaterna skall i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn.

3. Sådant omvårdnad kan bl a innefatta placering i fosterhem, kafalah i islamsk rätt, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad om barn. Då lösningar övervägs skall vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

Artikel 21

Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas och skall,

(a) säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas;

(b) erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland;

(c) säkerställa att det barn som berörs av internationell adoption åtnjuter garantier och normer som motsvarar dem som gäller vid nationell adoption;

(d) vidta alla lämpliga åtgärder för att vid internationell adoption säkerställa att placeringen inte leder till otillbörlig ekonomisk vinst för de personer som medverkar i denna;

(e) främja, där så är lämpligt, målen i denna artikel genom att ingå bilaterala eller multilaterala arrangemang eller överenskommelser och inom denna ram sträva efter att säkerställa att placeringen av barnet i ett annat

land sker genom behöriga myndigheter eller organ.

Artikel 22

1. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting i enlighet med tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar eller någon annan person, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutandet av de tillämpliga rättigheter som anges i denna konvention och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna, på sätt de finner lämpligt, samarbeta i varje ansträngning som görs av Förenta nationerna och andra behöriga mellanstatliga organisationer eller icke-statliga organisationer, som samarbetar med Förenta nationerna, för att skydda och bistå ett sådant barn och för att spåra föräldrarna eller andra familjemedlemmar till ett flyktingbarn i syfte att erhålla den information som är nödvändig för att barnet skall kunna återförenas med sin familj. I så fall då föräldrar eller andra familjemedlemmar inte kan påträffas, skall barnet ges samma skydd som varje annat barn som varaktigt eller tillfälligt berövats sin familjemiljö av något skäl, i enlighet med denna konvention.

Artikel 23

1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

2. Konventionsstaterna erkänner det handikappade barnets rätt till särskild omvårdnad och skall, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får ansökt bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.

3. Med hänsyn till att ett handikappat barn har särskilda behov skall det bistånd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet och skall syfta till att säkerställa att det handikappade barnet har effektiv tillgång till och erhåller undervisning och utbildning, hälso- och sjukvård, rehabilitering, förberedelser för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.

4. Konventionsstaterna skall i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av handikappade barn, innefattande spridning av och tillgång till information om rehabiliteringsmetoder, skol- och yrkesutbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sina möjligheter och kunskaper och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 24

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

2. Konventionsstaterna skall sträva efter att till fullo förverkliga denna rätt och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder för att,

(a) minska spädbarns- och barnadödligheten;

(b) säkerställa att alla barn tillhandahålls nödvändig sjukvård och hälsovård med tonvikt på utveckling av primärhälsovården;

(c) bekämpa sjukdom och undernäring, däri inbegripet åtgärder inom ramen för primärhälsovården, genom bl a utnyttjande av lätt tillgänglig teknik och genom att tillhandahålla näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, med beaktande av de faror och risker som miljöförstöring innebär;

(d) säkerställa tillfredsställande hälsovård för mödrar före och efter förlossningen;

(e) säkerställa att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till undervisning om barnhälsovård och näringslära, fördelarna med amning, hygien och ren miljö och förebyggande av olycksfall samt får stöd vid användning av sådana grundläggande kunskaper:

(f) utveckla förebyggande hälsovård, föräldrarådgivning samt undervisning om och hjälp i familjeplaneringsfrågor.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

4. Konventionsstaterna åtar sig att främja och uppmuntra internationellt samarbete i syfte att gradvis uppnå det fulla förverkligandet av den rätt som erkänns i denna artikel. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 25

Konventionsstaterna erkänner rätten för ett barn som har omhändertagits av behöriga myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling av sin fysiska eller psykiska hälsa till regelbunden översyn av den behandling som barnet får och alla andra omständigheter rörande barnets omhändertagande.

Artikel 26

1. Konventionsstaterna skall erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring och skall vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med sin nationella lagstiftning.

2. Förmånerna skall, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning.

Artikel 27

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

2. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

3. Konventionsstaterna skall i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och skall vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder, och bostäder.

4. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet skall konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Artikel 28

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt,

(a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla;

(b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov;

(c) göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel;

(d) göra studierådgivning och yrkesorientering tillgänglig och åtkomlig för alla barn;

(e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna skall främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 29

1. Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

(a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;

(b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;

(c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;

(d) förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar;

(e) utveckla respekt för naturmiljön

2. Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iaktas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som minimistandard.

Artikel 30

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Artikel 31

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

Artikel 32

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling.

2. Konventionsstaterna skall vidta lagstiftningsadministrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i upplysnings syfte för att säkerställa genomförandet av denna artikel. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i andra internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt

(a) fastställa en miniålder eller miniåldrar som minderåriga skall ha uppnått för tillträde till arbete;

(b) föreskriva en lämplig reglering av arbetstid och arbetsvillkor;

(c) föreskriva lämpliga straff eller andra påföljder i syfte att säkerställa ett effektivt genomförande av denna artikel.

Artikel 33

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella fördrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.

Artikel 34

Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra

- (a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling;
- (b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet;
- (c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Artikel 35

Konventionsstaterna skall vidta lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn för varje ändamål och i varje form.

Artikel 36

Konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Artikel 37

Konventionsstaterna skall säkerställa att

- (a) inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får ådömas brott som begåtts av personer under 18 års ålder;
- (b) inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid;
- (c) varje frihetsberövat barn skall behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta och skall, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök;
- (d) varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

Artikel 38

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera och säkerställa respekt för regler i internationell humanitär rätt som är tillämpliga på dem i väpnade konflikter och som är relevanta för barnet.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheter.

3. Konventionsstaterna skall avstå från att rekrytera en person som inte har uppnått 15 års ålder till sina väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland personer som fyllt 15 men inte 18 år, skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

4 Konventionsstaterna skall i enlighet med sina åtaganden enligt internationell humanitär rätt att skydda

civilbefolkningen i väpnade konflikter vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och vård av barn som berörs av en väpnad konflikt.

Artikel 39

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning; eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning skall äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikel 40

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

2. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt säkerställa att,

(a) inget barn skall misstänkas för eller åtalas för eller befinnas skyldigt att ha begått brott på grund av en handling eller underlåtenhet som inte var förbjuden enligt nationell eller internationell rätt vid den tidpunkt då den begicks;

(b) varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott skall ha åtminstone följande garantier:

(i) att betraktas som oskyldigt innan barnets skuld blivit lagligen fastställd;

(ii) att snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare och att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar;

(iii) att få saken avgjord utan dröjsmål av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ i en opartisk förhandling enligt lag och i närvaro av juridiskt eller annat lämpligt biträde och, såvida det inte anses strida mot barnets bästa, särskilt med beaktande av barnets ålder eller situation, barnets föräldrar eller vårdnadshavare;

(iv) att inte tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldig; att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot barnet samt att på lika villkor för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda;

(v) att, om barnet anses ha begått brott, få detta beslut och beslut om åtgärder till följd därav omprövade av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ enligt lag;

(vi) att utan kostnad få hjälp av tolk, om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används;

(vii) att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

3. Konventionsstaterna skall söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga att ha begått brott och skall särskilt,

(a) fastställa en lägsta straffbarhetsålder;

(b) vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av barn under denna ålder utan att använda domstolsförfarande, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras.

4. Olika åtgärder som t ex vård, ledning och föreskrifter om till sin rådgivning, övervakning, vård i fosterhem, program för allmän utbildning och yrkesutbildning och andra alternativ till anstaltsvård skall finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Artikel 41

Ingenting i denna konvention skall inverka på bestämmelser som går längre vad gäller att förverkliga barnets rättigheter och som kan finnas i

- (a) en konventionsstats lagstiftning; eller
- (b) för den staten gällande internationell rätt.

DEL II

Artikel 42

Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Artikel 43

1. För att granska de framsteg som gjorts av konventionsstaterna i fråga om förverkligandet av skyldigheter enligt denna konvention skall en kommitté för barnets rättigheter upprättas, vilken skall utföra de uppgifter som föreskrivs i det följande.
2. Kommittén skall vara sammansatt av tio experter med högt moraliskt anseende och erkänd sakkunskap på det område som denna konvention omfattar.
3. Kommitténs medlemmar skall väljas av konventionsstaterna bland deras medborgare och skall tjänstgöra i sin personliga egenskap, varvid avseende skall fästas vid en rättvis geografisk fördelning och de viktigaste rättssystemen.
4. Det första valet till kommittén skall hållas senast sex månader efter dagen för denna konventions ikraftträdande och därefter vart- annat år. Senast fyra månader före dagen för varje val skall Förenta nationernas generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag. Generalsekreteraren skall sedan upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över samtliga föreslagna personer och ange vilka konventionsstater som föreslagit dem.
5. Val skall hållas vid möten med konventionsstaterna, som sammankallats av Förenta nationernas generalsekreterare, i Förenta nationernas högkvarter. Vid dessa möten, som är beslutsmässiga när två tredjedelar av konventionsstaterna är närvarande, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det högsta antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.
6. Kommitténs medlemmar skall väljas för en tid av fyra år. De kan återväljas, om de föreslagits till återval. För fem av de medlemmar som utsetts vid det första valet skall mandattiden utlöpa efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa fem medlemmar utses genom lottdragning av ordföranden vid mötet.
7. Om en kommittémedlem avlider eller avsäger sig sitt uppdrag eller förklarar att han eller hon av någon annan anledning inte längre kan fullgöra sitt uppdrag inom kommittén, skall den konventionsstat som föreslog medlemmen, med förbehåll för kommitténs godkännande, utse en annan expert bland sina medborgare, som skall inneha uppdraget under återstoden av mandattiden.
8. Kommittén skall själv fastställa sin arbetsordning.
9. Kommittén skall välja sitt presidium för en tvåårsperiod.
10. Kommitténs möten skall vanligtvis hållas i Förenta nationernas högkvarter eller på annan lämplig plats, som kommittén bestämmer. Kommittén skall i regel sammanträda varje år. Kommittémötenas längd skall bestämmas och om det är nödvändigt, omprövas vid möte med konventionsstaterna, med förbehåll för generalförsamlingens godkännande.
11. Förenta nationernas generalsekreterare skall tillhandahålla erforderlig personal och övriga resurser för att möjliggöra för kommittén att effektivt utföra sitt uppdrag enligt denna konvention. 12. Medlemmarna av den enligt denna konvention upprättade kommittén skall med godkännande av generalförsamlingen erhålla

ersättning från Förenta nationerna på sådana villkor som generalförsamlingen beslutar.

Artikel 44

1. Konventionsstaterna åtar sig att genom Förenta nationernas generalsekreterare avge rapporter till kommittén om de åtgärder som de vidtagit för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention och de framsteg som gjorts i fråga om åtnjutandet av dessa rättigheter:

(a) inom två år efter konventionens ikraftträdande för den berörda staten,

(b) därefter vart femte år.

2. Rapporter enligt denna artikel skall ange eventuella förhållanden och svårigheter som påverkar i vilken utsträckning åtagandena enligt denna konvention har uppfyllts. Rapporterna skall även innehålla tillräcklig information för att ge kommittén en god uppfattning om genomförandet av konventionens bestämmelser i det berörda landet.

3. En konventionsstat som har tillställt kommittén en utförlig första rapport behöver inte i sina följande rapporter, som avges enligt punkt 1 (b) i denna konvention, upprepa tidigare lämnad grundläggande information.

4. Kommittén kan begära ytterligare information från konventionsstaterna om genomförandet av konventionens bestämmelser.

5. Kommittén skall vartannat år genom ekonomiska och sociala rådet tillställa generalförsamlingen rapporter om sin verksamhet.

6. Konventionsstaterna skall göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

Artikel 45

För att främja ett effektivt genomförande av konventionens bestämmelser och internationellt samarbete på det område som konventionen avser gäller följande:

(a) Fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ skall ha rätt att vara representerade vid granskningen av genomförandet av sådana bestämmelser i denna konvention som faller inom ramen för deras mandat. Kommittén kan inbjuda kompetenta organ och organisationer, som den finner lämpligt, att komma med expertråd angående genomförandet av konventionen på områden som faller inom ramen för deras respektive verksamhetsområden. Kommittén kan inbjuda fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ att inlämna rapporter om konventionens tillämpning inom området som faller inom ramen för deras verksamhet;

(b) kommittén skall, såsom den finner lämpligt, till fackorganen, FN:s barnfond och andra kompetenta organ och organisationer överlämna rapporter från konventionsstaterna som innehåller en begäran om eller anger behov av teknisk rådgivning eller tekniskt bistånd jämte kommitténs synpunkter och eventuella förslag beträffande sådan begäran eller sådant behov;

(c) Kommittén kan rekommendera generalförsamlingen att framställa en begäran till generalsekreteraren om att för kommitténs räkning företa studier angående särskilda frågor som rör barnets rättigheter;

(d) Kommittén kan avge förslag och allmänna rekommendationer på grundval av den information som erhållits enligt artiklarna 44 och 45 i denna konvention. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall tillställas varje konventionsstat som berörs samt rapporteras till generalförsamlingen tillsammans med eventuella kommentarer från konventionsstaterna.

DEL III

Artikel 46

Denna konvention skall vara öppen för undertecknande av alla stater.

Artikel 47

Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas

generalsekreterare.

Artikel 48

Denna konvention skall förbli öppen för anslutning av vilken stat som helst. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 49

1. Denna konvention träder i kraft den trettionde dagen efter dagen för deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet hos Förenta nationernas generalsekreterare.

2. I förhållande till varje stat som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet träder konventionen i kraft den trettionde dagen efter det att en sådan stat deponerat sitt ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Artikel 50

1. En konventionsstat kan föreslå en ändring av konventionen och överlämna förslaget till Förenta nationernas generalsekreterare. Generalsekreteraren skall sedan översända ändringsförslaget till konventionsstaterna med en begäran om att dessa anger om de tillstyrker att en konferens med konventionsstaterna sammankallas för att behandla och rösta om förslagen. Om minst en tredjedel av staterna inom fyra månader efter förslagets översändande tillstyrker en sådan konferens, skall generalsekreteraren sammankalla konferensen i Förenta nationernas regi. Ändringsförslag som antagits av en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande konventionsstaterna skall underställas generalförsamlingen för godkännande.

2. En ändring som antagits enligt punkt (1) i denna artikel träder i kraft när den har godkänts av Förenta nationernas general-församling och antagits av konventionsstaterna med två tredjedels majoritet.

3. När en ändring träder i kraft skall den vara bindande för de konventionsstater som har antagit den, medan övriga konventions-stater fortfarande är bundna av bestämmelserna i denna konvention och eventuella tidigare ändringar, som de antagit.

Artikel 51

1. Förenta nationernas generalsekreterare skall motta och till alla stater sända texten till reservationer som staterna gjort vid ratifikationen eller anslutningen.

2. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.

3. Reservationer kan återtas vid vilken tidpunkt som helst genom notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare, som därefter skall underrätta alla stater. Notifikationen skall gälla från den dag då den mottogs av generalsekreteraren

Artikel 52

En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare. Uppsägningen träder i kraft ett år efter den dag då notifikationen mottogs av generalsekreteraren.

Artikel 53

Förenta nationernas generalsekreterare utses till depositarie för denna konvention.

Artikel 54

Originalen till denna konvention, vars arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter har lika giltighet, skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare. Till bekräftelse härav har undertecknade ombud, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina respektive regeringar, undertecknat denna konvention.